

Revisionsplan med riskanalys - 2024

Revisorerna i Nora kommun

2024-02-15

Innehållsförteckning

- 1 INLEDNING
- 2 REVISIONSPLAN
- 3 RISKANALYS
- 4 BILAGA NYCKELTAL

Revisorernas uppdrag

Revisorernas uppdrag och roll

Revisionsuppdraget är definierat i kommunallagens (KL), tolfte kapitel. Revisorerna granskar årligen, i den omfattning som följer av god revisionssed, all verksamhet som bedrivs inom styrelsens/nämndernas verksamhetsområden. De granskar på samma sätt, genom de revisorer eller lekmanarevisorer som utsetts i juridiska personer enligt kommunallagen (hel- och delägda bolag), även verksamheten i de juridiska personerna.

Uppdraget utgörs ytterst av att pröva ansvarstagandet och uttala sig om detta till fullmäktige inför dess beslut i ansvarsfrågan. I enlighet med KL prövar revisorerna om:

- verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt
- räkenskaperna är rättvisande och
- den interna kontrollen som görs inom nämnderna är tillräcklig.

Revisorerna ska granska och pröva enligt *god revisionssed*. God revisionssed är inte reglerad i lag eller föreskrift eller på annat sätt fastställd av en myndighet. Den formas och utvecklas successivt över tiden i det praktiska revisionsarbetet.

Revisionsprocessen

Revisionsprocessen omfattar hela det arbete som revisorerna gör under ett revisionsår, från riskanalys och planering av granskningsinsatser till uttalandet i revisionsberättelsen. Revisionsprocessen är avslutad när fullmäktige fattat beslut i ansvarsfrågan. Revisionsprocessen är uppdelad i fyra delar – *planera, granska, avrapportera och bedöma*. Revisorerna har ansvar för hela revisionsprocessen och beställer de granskningar m.m. som ska genomföras av de sakkunniga.

Med resultatet av årets granskning som grund prövar revisorerna om styrelsen och nämnderna har fullgjort sina uppdrag. Under denna process beaktar revisorerna information som inhämtas från andra revisorer inom kommunens verksamhet – lekmanarevisorer och yrkesrevisorer i kommunens företag, revisorer i kommunalförbund och finansiella samordningsförbund med flera. Informationen har betydelse för att revisorerna ska kunna pröva med en helhetssyn dvs. hela den kommunala verksamheten.

Revisorernas uppfattning i ansvarsfrågan förmedlas till fullmäktige i form av ett särskilt uttalande i revisionsberättelsen. Revisorerna prövar ansvaret såväl kollektivt, dvs. för hela styrelsen eller nämnden, som individuellt för enskilda ledamöter. Det kollektiva ansvaret är utgångspunkten.

Syftet med riskanalysen

I enlighet med vad som framgår av "God revisionsred i kommunal verksamhet" så är det revisorerna som ansvarar för risk- och väsentlighetsbedömningen. Med stöd av denna analys avgör revisorerna vad granskningsarbetet ska inriktas mot. Riskanalysen och prioriteringarna syftar även till att minimera revisorernas risk att göra felaktiga uttalanden i revisionsberättelsen. Riskanalysen ämnar också minimera revisionsrisken, alltså att revisorerna inte granskar det som är mest väsentligt.

Sveriges kommuner och regioner (SKR) har definierat *risk* enligt följande: "En risk är en oönskad händelse som vi kan bedöma sannolikheten för att den ska inträffa. En risk är också en handling/brist på handling av styrelse eller nämnd som påverkar kommunen/invånarna/personalen negativt". SKR använder vidare begreppet *väsentlighet* som "värdet av en identifierad risk". Dessa definitioner är utgångspunkten för revisorernas analys.

Syftet med riskanalysen är således att identifiera de största riskerna som finns inom verksamheter, funktioner och processer i kommuner. Olika perspektiv kan också anläggas så som hållbarhet, mänskliga rättigheter och jämställdhet. Granskningen riktas mot väsentliga områden med högre risk utifrån perspektiven styrning, kontroll, effektivitet och kvalitet.

Riskinventering

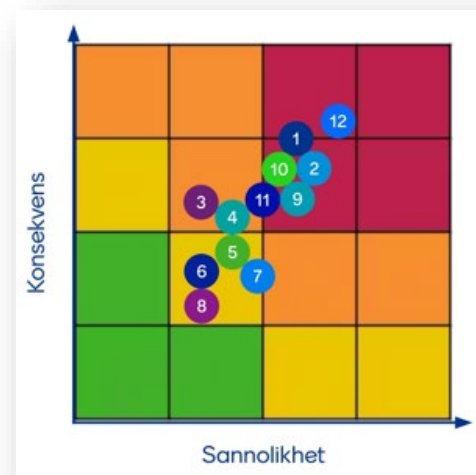
För att revisorerna ska kunna genomföra en riskvärdering av händelser som kan påverka, hindra eller hota måluppfyllelsen inom den kommunala verksamheten är det av vikt att en riskinventering genomförs.

Inventeringen innefattar såväl interna som externa faktorer såsom omvärldsförändringar, väsentliga händelser inom kommunen/regionen, intern kontroll, samverkan med närliggande kommuner/regioner, resultatet av tidigare års fördjupade granskningar inklusive granskning av årsbokslut och delårsbokslut samt övergripande finansiell analys. Omnämnda faktorer tar sin utgångspunkt i fullmäktiges mål.

Inventeringen tar även hänsyn till nationella trender och förändrad lagstiftning. Med hjälp av offentlig statistik identifieras områden där kommunen/regionen avviker negativt i jämförelse med liknande kommuner/regioner, länet och riket.

Utifrån riskinventeringen, annan kunskapsinhämtning och information från förtroendevalda och tjänstepersoner, bedömer därefter de förtroendevalda revisorerna identifierade risker utifrån *sannolikheten* att de inträffar och vilken *konsekvens* de får. Värdering av sannolikhet utgår bland annat från bedömning av kvaliteten i styrelsens och nämndernas egen omvärldsbevakning, riskanalys och interna styrning och kontroll.

Riskinventeringen är ett stöd i arbetet med att planera framtida revisionsinsatser och på vilket sätt granskning ska ske av identifierade områden. Revisorernas ställningstagande sammanställs sedan i en revisionsplan.

Planerade revisionsaktiviteter

Detta är en preliminär planering av revisorerna. Granskningar och aktiviteter kan tillkomma/justeras utifrån förändrade riskanalys under året.

Revisionsaktivitet/inbjudningar till möte	Risk/Risker	Ansvarig nämnd
Uppföljande granskning av samverkan mellan förskola/skola och socialtjänst	Revisorerna bedömer risken som påtagligt och konsekvenserna som allvarliga om orosanmälningar inte görs till socialtjänsten av barn far eller riskerar att fara illa.	Bildningsnämnden, Socialnämnden
Beslut om ytterligare fördjupningsprojekt fattas av revisorerna under året		
Grundläggande Granskning		Bildningsnämnden, Socialnämnden, Kommunstyrelsen
Kommunfullmäktiges presidium		
Kommunstyrelsens presidium		
Socialnämndens presidium		
Bildningsnämndens presidium		
Bjuda in HR-chefen	Risk för bristande kontroll av löneprocessen vid avtalssamverkan gällande lönehanteringen.	Kommunstyrelsen
Bjuda in socialchef		
Bjuda in tf skolchef		
Kommundirektören, målstyrning och andra aktuella frågor		
Ekonomichef vid granskning av årsredovisning och delårsrapport		

Tidigare genomförda granskningar

Tidigare genomförda granskningar	Ansvarig nämnd	År
Krisberedskap	Kommunstyrelsen	2023
Uppföljande granskning	Kommunstyrelsen	2022
Granskning av informationssäkerhet	Kommunstyrelsen	2022
Granskning av mål- och resultatstyrning	Kommunstyrelsen	2021
Uppföljning av 2018 års granskning av samverkan mellan socialtjänst, förskola och skola.	Kommunstyrelsen	2021
Granskning av korruptionsförebyggande arbete	Kommunstyrelsen	2021
Styrning och delaktighet inom LSS-verksamheten	Kommunstyrelsen	2020
Ekonomistyrning	Kommunstyrelsen	2020
Granskning av biståndsbedömning inom äldreomsorgen	Kommunstyrelsen	2020
Granskning av IT-säkerhet	Kommunstyrelsen	2019
Granskning av kvalitetssäkring av HVB-hem och familjehem	Kommunstyrelsen	2019
Bemanningsplanering inom vård- och omsorgsverksamheten	Kommunstyrelsen	2018
Elevhälsa och samverkan mellan förskola, skola och socialtjänst	Kommunstyrelsen	2018
Uppföljning av revisionsprojekt	Kommunstyrelsen	2018
Uppföljande granskning av kommunstyrelsens arbete för att motverka ohälsa och sjukfrånvaro hos medarbetarna	Kommunstyrelsen	2017
Granskning av beredning av taxa för vatten och avlopp	Kommunstyrelsen	2017

Riskinventering och riskvärdering

Risk	Risk- bedömning	Ansvarig nämnd
Kommungemensam styrmodell saknas eller det finns brister i efterlevnad av styrmodellen (Ekonomisk hushållning) / Resultat i delårsrapport och årsredovisning är inte förenligt med de av fullmäktige fastställda målen	5	Kommunstyrelsen
Risk för bristande ekonomisk uppföljning/kontroll	5	Kommunstyrelsen och nämnderna
Brister i långsiktig finansiell planering	5	Kommunstyrelsen
Brister i eller avsaknad av riskbedömningar som underlag för kommunstyrelsens och nämndernas internkontrollplaner, samt att kommunstyrelsen och nämnderna inte är delaktiga i riskbedömningarna (Ekonomisk hushållning)	5	Kommunstyrelsen och nämnderna
Brister i den pedagogiska verksamheten gällande utredningar om anpassad grundskola och anpassad gymnasieskola (Pedagogisk verksamhet)	5	Bildningsnämnden
Brister i den pedagogiska verksamheten kring insatser till elever i behov av särskilt stöd (Pedagogisk verksamhet)	5	Bildningsnämnden
Vård och omsorg om äldre och insatser enligt LSS (Vård och omsorg)	5	Socialnämnden
Bristande uppföljning och åtgärder avseende effektivitet inom vård och omsorg (Vård och omsorg)	5	Socialnämnden
Brister i handläggning av försörjningsstöd (Socialtjänsten)	5	Socialnämnden
Otillräcklig arbetsledningsresurs i vård och omsorg om äldre (Vård och omsorg)	4	Socialnämnden
Brister i insatser, t.ex. avseende samverkan mellan intern och externa aktörer, för att personer med försörjningsstöd ska komma ut i egenförsörjning. (Socialtjänst/Arbetsmarknad)	4	Socialnämnden

Riskinventering och riskvärdering

Risk	Risk- bedömning	Ansvarig nämnd
Risk för bristande kontroll av löneprocessen vid avtalssamverkan gällande lönehanteringen (Juridiska och administrativa frågor)	4	Kommunstyrelsen
Ansvarsfördelning från KS till nämnder i den nya organisationen (Övrigt)	4	Kommunstyrelsen
Risk för att inte klara kompetensförsörjningen (HR, övergripande personalfrågor)	4	Kommunstyrelsen och nämnderna
Risk för bristande åtgärder för att motverka sjukfrånvaro (HR, övergripande personalfrågor)	4	Kommunstyrelsen och nämnderna
Risk för en för hög personalomsättning (HR, övergripande personalfrågor)	4	Kommunstyrelsen och nämnderna
Risk för brister i styrning och uppföljning av arbetsmiljöarbetet (HR, övergripande personalfrågor)	4	Kommunstyrelsen och nämnderna
Otillräcklig arbetsledningsresurs i vård och omsorg om äldre (Vård och omsorg)	4	Socialnämnden
Brister i myndighetsutövning, handläggning och dokumentation inom individ- och familjeomsorgen (Socialtjänst)	3	Socialnämnden
Risk för bristande förebyggande arbete mot mutor och korruption (Korruption och oegentligheter)	3	Kommunstyrelsen
Brister i eller avsaknad av riskbedömningar som underlag för kommunstyrelsens och nämndernas internkontrollplaner samt att kommunstyrelsen och nämnderna inte är delaktiga i riskbedömningarna	3	Kommunstyrelsen och nämnderna
Risk för bristande kontroll i inköps- och upphandlingsprocessen (Inköp och upphandling)	3	Kommunstyrelsen och nämnderna
Ökade kostnader för barn- och ungdomsvård (Socialtjänst)	3	Socialnämnden
Brister i tilldelning, ändring och avveckling av behörigheter (it- och informationssäkerhet)	3	Kommunstyrelsen

Riskinventering och riskvärdering

Risk	Risk- bedömning	Ansvarig nämnd
Bristande redovisning av anslutningsavgifter inom VA (Redovisning)	2	Kommunstyrelsen
Balanskravet klaras inte och/eller de ekonomiska målen uppnås inte (Ekonomisk hushållning)	1	Kommunstyrelsen
Risk för att biblioteksplanen inte efterlevs (Kultur och fritid)	1	Kommunstyrelsen
Risk för att kontroll över föreningar som erhåller bidrag (Kultur och fritid)	1	Kommunstyrelsen
Bristar i medvetenhet, riskanalys, åtgärdsarbetet och planering för fortlöpande hantering av lagkrav enligt GDPR (IT och informationssäkerhet)	1	Kommunstyrelsen och nämnderna
Elever med särbegåvning, stöd (Pedagogisk verksamhet)	1	Bildningsnämnden
Elever med särbegåvning, stöd (Pedagogisk verksamhet)	1	Bildningsnämnden
Bristande redovisning av finansiell leasing avseende hyror (Redovisning)	1	Kommunstyrelsen
Rekommendationer som lämnats i samband med revisionsgranskning informationssäkerhet inte följs (Informationssäkerhet/GDPR)		Kommunstyrelsen och nämnderna
Bristande/avsaknad av styrning och kontroll samt kunskap, kompetens och medvetenhet, (Informationssäkerhet/GDPR)		Kommunstyrelsen och nämnderna
Bristar i kommungemensam styrning och kontroll av informationssäkerheten (IT- och informationssäkerhet)		Kommunstyrelsen och nämnderna

Risikinventering och riskvärdering

Risk	Risk- bedömning	Ansvarig nämnd
Brister inom kommunens insatser inom vuxenutbildningen		Bildningsnämnden
Risk för avsaknad av ett väl fungerande samverkansarbete (Trygghet och brottsförebyggande)		Kommunstyrelsen och nämnderna
Risk att den nya lagen Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete inte efterlevs (Trygghet och brottsförebyggande)		Kommunstyrelsen och nämnderna
Risk för låg kunskapsnivå gällande offentlig rätt (Juridiska och administrativa frågor)		Kommunstyrelsen och nämnderna
Risk för att målen i Agenda 2030 inte är inarbetade i kommunens målstyrning		Kommunstyrelsen och nämnderna
Låga hyresnivåer (Kommunalägda aktiebolag)		Norabostäder AB och Nora Fastighet AB
Eftersatt underhållsbehov (Kommunalägda aktiebolag)		Norabostäder AB och Nora Fastighet AB
Risk för att det saknas ett effektivt lokalnyttjande (Kommunalägda aktiebolag, lokalförsörjning hos verksamheterna)		Norabostäder AB och Nora Fastighet AB/
Kontrollera att Ljusnarsbergs kommun genomför grundläggande granskning (Överförmyndarverksamheten)		
Nybildad teknisk nämnd (Samhällsbyggnad)		
Kommunens intressen tas inte i beaktande (Gemensam nämnd räddningstjänst)		

Övergripande omvärldsanalys

Ekonomirapporten oktober 2023 från Sveriges kommuner och regioner (SKR)

Ekonomirapporten från oktober avslutas då kommuner och regioner befinner sig i en fas där beslut måste fattas om hur de ska hantera en ansträngd ekonomi på kort och lång sikt. Inflationens effekter och stigande räntekostnader bidrar till historiskt höga underskott och redan i år räknar SKR med ett sammantaget underskott i sektorn där i stort sett alla regioner och en tredjedel av kommunerna går med underskott vid årets slut.

De senaste årens inflations- och ränteuppgångar har lett till en ekonomisk inbromsning och svensk BNP faller med 0,6 procent i år. Regionernas och kommunernas samlade resultat faller i år med nära 50 miljarder kronor till minus 6 miljarder kronor för att sedan minska ytterligare till ett underskott på 31 miljarder kronor till 2024.

Kompetensförsörjningen bedöms av SKR som den största utmaningen i sektorn. Kommuner och regioner behöver spara pengar samtidigt som de behöver rekrytera och behålla kompetens arbetskraft.

Avseende skatteintäkterna sker det under 2023 en urholkning av skatteunderlaget som inte kommer tillbaka till den historiska trenden under beräkningsperioden. Samtidigt som skatteintäkterna försvagas till följd av försämrad konjunktur, ökar utgifterna kraftigt till följd av stora prisökningar. Hittills under 2023 har både offentlig konsumtion och investeringar ökat i volym. Prisökningarna bidrar därtill väsentligt till nominellt stora utgiftsökningar. Såväl volym som prisökning blir lägre nästa år. Men då syns istället en uppgång för transfereringsutgifterna, när konjunkturen ger allt större avtryck i en försämrad arbetsmarknad.

Kommunerna beräknas sammantaget få plusresultat om 9 miljarder kronor vid årets slut, vilket är det svagaste resultatet sedan IT-kraschen i början av 2000-talet. Resultatet innebär att cirka en tredjedel av kommunerna beräknas få ett underskott i år.

Ekonomistyrningsverkets prognos september 2023

Med anledning av det pressade ekonomiska läget antar Ekonomistyrningsverket att ett antal kommuner och regioner kommer att utnyttja resultatutjämningsreserven både i år och nästa år för att kunna upprätthålla verksamheten. Nästa år försvagas den offentliga sektorns finansiella sparande ytterligare något. Inkomsterna ökar förvisso mer igen när aktiviteten i ekonomin tilltar och även hushållens kapitalvinster väntas öka. Utgifterna ökar då mindre än i år, men ändå något mer än inkomsterna. Utgifterna ökar delvis på grund av att inflationen påverkar dem med viss eftersläpning. Ålderspensionssystemet visar överskott både i år och nästa år.

Övergripande omvärldsanalys (forts.)

Budgetpropositionen 2023

I budgetpropositionen för 2024 framgår att Sverige bedöms vara i en lågkonjunktur och att den höga inflationen skadar Sveriges ekonomi och är löntagarnas värsta fiende då lågkonjunkturen leder till att reallönerna sjunker och att värdet på sparande minskar.

Den höga inflationen innebär att de kommunala utgifterna ökar samtidigt som de kommunala intäkterna minskar. För att undvika att prisutvecklingen leder till neddragningar inom vård, skola och omsorg och för att stötta kommunsektorn ytterligare föreslår regeringen att de generella statsbidragen till kommuner och regioner förstärks med ytterligare 10 miljarder kronor och att ytterligare 6 miljarder kronor tillförs genom riktade bidrag, vilket innebär att statsbidragen till kommuner och regioner ökar med sammanlagt närmare 16 miljarder kronor.

I budgetpropositionen för 2024 föreslår regeringen flertal reformer för att stärka Sverige, varav ett flertal är riktade mot kommunerna:

- För att kunskapsresultaten ska höjas, för att alla elever ska ha förutsättningar att nå sina fulla potential och för att skolan ska kunna vara en trygg plats vill regeringen se breda satsningar på skolområdet i syfte att stärka fokus på kunskapsutveckling, motverka glädjebetyg och minska utrymmet för aktörer med kvalitetsbrister. Som ett led i det krävs det enligt regeringen bättre insyn i kommunala och fristående skolor. Regeringen föreslår därför förbättringar i statistikinsamlingen på skolområdet samt en förstärkning av statens skolinspektion arbete med tillsyn och kvalitetsgranskning.

- För öka bostadstryggheten föreslår regeringen ett stöd till kommunerna för att planlägga mer byggbar mark, med fokus på småhus. Regeringen vill se förbättrade villkor för att bo, verka och leva i Sverige och avser därför att genomföra omfattande regelförenklingar och tillgängliggöra mer byggbara market.
- För att de barn och unga som har hamnat snett ska få en lämplig placering utanför hemmet avser regeringen att införa ett nytt placeringsneutralt stöd till kommunerna.
- För att stärka försvarets personalförsörjning föreslår regeringen att medel för en aktivering av civilplikten inom den kommunala räddningstjänsten för de med relevant utbildning. Regeringen föreslår även att medel avsätts till kommunernas och regionernas arbete med krisberedskap och civilt försvar.
- För att kunna genomföra särskilda insatser för områden med stort utanförskap och föreslår regeringen att medel avsätts till kommuner med utsatta områden för att motarbeta rekrytering till kriminella gäng.

Budgetpropositionen lämnades den 20 september och behandlas nu av riksdagen.

Övergripande omvärldsanalys (forts.)

Trend- och omvärldsanalys från Sveriges kommuner och regioner (SKR)

I rapporten *Vägval för framtiden 5 – en spaning mot år 2035* beskrivs fem övergripande spänningsfält, det vill säga globala drivkrafter där rörelserna inom dessa områden går åt olika håll samtidigt, samt tio trender som prognosticeras att påverka det kommunala och regionala uppdraget fram mot år 2035.

Fem spänningsfält

- *Demografi*

Befolkningsstillväxten bromsar in vilket kan leda till konsekvenser avseende en åldrande befolkning. Detta då det blir allt färre individer som är i arbetsför ålder och som bidrar till kommuners ekonomiska tillväxt. Prognoserna för Sverige pekar på ett minskat barnafödande och minskad invandring av barn och unga, vilket i förlängningen kan leda till att skolor och förskolor behöver stängas i och med lågt elevantal. Samtidigt riskerar flera yrkeskategorier personalbrist, vilket i sin tur kan leda till kortsiktiga, ohållbara samt dyra lösningar. Det kan även skapas klyftor mellan olika grupper i befolkningen, exempelvis mellan äldre och yngre, mellan könen samt mellan stad och landsbygd.

- *Grön omställning*

Effekterna av klimatförändringarna är betydande. Trots detta är de åtgärder som vidtagits hittills men även de som vidtas otillräckliga. Utmaningar kopplat till den gröna omställningen är såväl lokal, regional, nationell och global. För att begränsa klimatförändringarna och dess konsekvenser krävs kraftfulla åtgärder i en gemensam internationell mobilisering.

- *Globalisering*

Globaliseringen och utvecklingen av EU:s inre marknad har tidigare gynnat svenska intressen. Svenska företag är även starkt internationaliserade. En utmaning framåt är Sveriges beroende av EU och omvärlden, i och med att världen går in i en period där förutsättningar för styrningen från EU är oförutsägbar. Detta kan komma att påverka svenska företag men även kommuner och regioner som idag står för en stor del av landets upphandlingar, vilka är beroende av utrikeshandel.

- *Värderingar*

De senaste decennierna har en förflyttning från kollektiva till mer individuella och frihetliga värderingar skett, mycket på grund av bekämpning av extrem fattigdom och ökad urbanisering. Utvecklingen riskerar dock att bromsa in i takt med ökade geopolitiska spänningar och fler auktoritära styren i världen. Samtidigt befinner vi oss i en tid av omfattande omställningsprocesser för att möta olika samhällsutmaningar, exempelvis klimatförändringarna. För att kollektivt arbeta att lösa olika utmaningar är det av vikt att människors röster och perspektiv får gehör. I detta är värderingar en viktig fråga.

Övergripande omvärldsanalys (forts.)

Fem spänningsfält, forts.

• *Teknikutveckling*

Den tekniska utvecklingen har accelererat snabbt, med betydande framgångar inom flera olika områden såsom AI, utveckling av kvantdatorer och 5G-nät. Teknikutvecklingen medför en rad olika möjligheter, och ny teknik kan utgöra ett medel för att möta de utmaningar som världen står inför bland annat kopplat till sjukvård och klimatkris. Samtidigt medför tekniken även nya utmaningar, bland annat kopplat till enorma mängder data och omfattande datorkraft. I dagens samhälle går inte lagstiftningen i takt med teknikutvecklingen, vilket ses som en utmaning framåt.

Tio trender

• *Demokratin utmanas*

Att demokratin utmanas beror framför allt på att förtroendet minskat men även att hot och hat ökar. Valdeltagandet i Sverige 2022 gick ner för första gången sedan 2002 och unga röstar i lägre utsträckning än äldre. Förtroendet för politiker har även generellt gått ner något mellan valen. Ett minskat förtroende för det demokratiska systemet tillsammans med ökande hot, hat och våldfärdsbrottslighet utgör utmaningar för demokratin. Våldfärdsbrottsligheten riskerar att underminera landets välfärdssystem på flera sätt, och finns inom alla sektorer.

• *Samhällskontrakt under omförhandling*

”Ett starkt samhällskontrakt, det vill säga ansvarsfördelningen mellan det offentliga och individen, är en grund för den välfärd Sverige har idag”. Den kommunala och regionala sektorns roll utgör en bestående del av detta samhällskontrakt genom att skapa förutsättningar för individer att forma sina liv genom vård, förskola, gratis skola och äldreomsorg. Samtidigt är det allt fler som ordnar sin välfärd privat. Utmaningen för den offentliga sektorn blir därmed att på ett annat sätt än tidigare förändra den offentliga kulturen ”från att göra för människor till att göra med människor”.

• *”Tyckonomin” breder ut sig*

I dagens samhälle finns det en tendens att ge större vikt till individers eller grupperingars åsikter snarare än att förlita sig på vetenskaplig forskning, expertis eller objektiv evidens. Denna utveckling kan i den offentliga sfären påverka rättssäkerheten och öka risken för korruption. I takt med ökad tillgång till online- information finns även ett ökat behov av källkritik. I framtiden kommer det sannolikt krävas bättre verktyg för att identifiera desinformation och bedöma informationskvalitet.

Övergripande omvärldsanalys (forts.)

- *Fler vägar till kunskap*

I takt med snabba förändringar på arbetsmarknaden behövs löpande vidareutbildningar för att individer ska vara efterfrågade. Samtidigt har den högre utbildningen, under en lång tid, utformats utifrån studenternas efterfrågan och inte efter arbetslivets behov. Detta har lett till att trots att det är allt fler som läser på högre nivå så uppstår en matchningsproblematik. Det är för få som utbildas för yrken där det finns stor efterfrågan och allt fler yrken blir därmed så kallade bristyrken. Utmaningen ligger även i att det i och med minskade barnkullar finns färre att rekrytera till högre utbildning samtidigt som detta sker i takt med pensioneringen av äldre.

- *Demografiska utvecklingen stannar*

Kommuner och regioner har tuffa år framför sig, då antalet invånare över 80 ökar med nästan 50 procent de närmsta tio åren. Detta föranleder ett ökat behov av välfärdstjänster inom sjukvård och omsorg samtidigt som antalet personer i arbetsför ålder minskar under samma period. Arbetskraften kommer ej räcka till och de nya behoven kommer ej mötas genom att rekrytera fler. Med anledning av detta krävs satsningar på att värna om befintliga medarbetare genom bland annat kompetensutveckling.

- *AI förändrar arbetslivet*

Sedan några år tillbaka använd AI i delar av den offentliga verksamheten. Om AI används på rätt sätt kan det utgöra ett viktigt verktyg att arbeta förebyggande och minska behov av välfärdstjänster. Dock krävs det diskussioner om i vilken utsträckning AI ska användas och huruvida AI ska ersätta mänsklig arbetskraft

- *Autonoma system med eller utan människa*

Utvecklingen av maskininlärning, AU och användning av stora datamängder sker snabbt och kommer att påverka kommuner verksamheter. Teknikutvecklingen ställer krav på den offentliga verksamheten att hantera förändringar och nya målkonflikter som kan uppstå. Det är även av vikt att det offentliga säkerställer att samtliga grupper i samhället har tillgång till samhällets tjänster för att undvika digitalt utanförskap, diskriminering och klyftor mellan grupper i samhället.

Övergripande omvärldsanalys (forts.)

- *Invånare med alltmer ojämlika livsvillkor*

Sverige har internationellt sett en hög jämlikhet. Dock ökar skillnaderna mellan individer och grupper i samhället avseende inkomster och förmögenheter snabbt. Boende- och skolegregationen har även ökat och andelen som definieras som medelklass har minskat. De människor som är mest ekonomiskt och socialt utsatta påverkas negativt av ökade skillnader i livsvillkor. Ojämlikhet leder i flera fall även till ökad kriminalitet, ökad ohälsa samt lägre tillit till samhället och gemensamma värderingar. Verksamheter som skola kan med anledning av detta få svårt att klara sitt uppdrag, såsom likvärdig skola.

- *Omfattande resurser krävs för att hantera klimatförändringen*

I linje med nya EU-direktiv, såsom direktiv för hantering av dricksvatten, avloppsvatten och energieffektivisering ställs högre krav på kommuner och regioner för att möta klimatförändringen. Det krävs fler åtgärder och därmed fler resurser. De åtgärder som behöver vidtas för att möta nya EU- direktiv riskerar att bli kostnadsdrivande för kommuner och regioner i form av dyra investeringar. Klimatfrågan kräver även tvärsektoriell samverkan, och offentliga aktörer behöver arbeta över sektors- och sakområden för att kunna skapa förändringar på systemnivå.

- *Ökad efterfrågan på kritiska resurser*

Förutsättningarna för öppen handel och utbyte med andra länder kommer framgent att vara mer utsägbara. Detta leder till att såväl privata som offentliga aktörer behöver säkra tillgången till kritiska resurser. Samtidigt kan svåra prioriteringar mellan olika samhällsintressen behöva göras vid tillfällen där alla inte kan få allt. Arbetet med mer hållbara lösningar behöver intensifieras, exempelvis i form av att cirkulär användning av råvaror och varor. Därtill ställer förändrade förutsättningar krav på kommuners förmåga att hantera kriser, både vad gäller hälso- och sjukvård, livsmedel, dricksvattenförsörjning och energiförsörjning.

Ekonomi

Utmaningar och risker

Det finns en risk att de mål och uppdrag som fullmäktige fastställer för verksamheterna inte hänger ihop med och stöds av de finansiella målen. Om nämnderna och verksamheterna upplever att verksamhetsmålen och uppdragen inte är realistiska ställt till de ekonomiska förutsättningarna risker målen att tappa sin styrande kraft och sin legitimitet i verksamheten. Därför är det väsentligt att det finns en röd tråd i målstyrningen från budgetberedningen, fullmäktiges budgetbeslut och nämndernas verksamhetsplaner för hur verksamheten ska bedrivas under året och mandatperioden. De mål som sätts för verksamheterna ska vara mätbara och uppföljningsbara för att ge möjlighet för styrelser och nämnder att ta sitt ansvar för verksamheten och upprätthålla en tillräcklig intern kontroll.

Kommuner och regioner har under ett antal år haft relativt god ekonomi. Staten har kunnat stötta kommuner och regioner med statsbidrag under bland annat pandemin. Kommuner och regioner har också fått statsbidrag för särskilda satsningar. Till stora delar har dessa bidrag kunnat användas som förstärkning i ordinarie verksamhet vilket kan leda till kännbara besparingar om/när bidragen upphör.

Kommuner och regioner har uppvisat en sårbarhet för förändringar i omvärlden och internt på grund av en ökad skuldsättning, ett minskat finansiellt sparande, ökat åtagande i sina företag samt utifrån svårigheter att anpassa verksamheten till demografiska förändringar. Detta innebär att kommuner och regioner som är sämst rustade riskerar att uppvisa svårigheter att leverera välfärdstjänster till sina invånare inom de ekonomiska ramar som står till förfogande.

Brister i ekonomistyrningen tillsammans med ett svårt ekonomiskt läge ökar risken för att budgeten inte klaras. Det kan vara inom ett eller flera områden som kan fallera. Inledningsvis är det viktigt att det finns en ändamålsenlig process så att budgeten är realistisk i förhållande till såväl uppdrag som finansiella mål samt verksamhetsmål. Om styrelse och nämnder inte regelbundet följer upp ekonomin kan det leda till att avvikelser inte uppmärksammas i tid. Det gäller också om det saknas metoder för att upprätta tillförlitliga prognoser. Om det finns risk för underskott behöver tillräckliga handlingsplaner upprättas och det är också viktigt att dessa följs upp för att säkerställa att de får avsedd effekt.

Brister i långsiktig finansiell planering ökar risken för överraskningar vid förändringar, i såväl omvärld som för framtida åtaganden. Om kommunen eller regionen har behov av större investeringar och/eller stora demografiska förändringar är detta extra viktigt. Den långsiktiga planen bör innehålla såväl budget för resultaträkning, balansräkning och likviditet utifrån olika scenario och/eller känslighetsanalyser.

Ekonomi

Ny/förändrad lagstiftning och/eller aktuell utredning

Riksdagens beslut om propositionen En effektiv ekonomistyrning i kommuner och regioner

Riksdagen har nu fattat beslut med anledning av propositionen En effektiv ekonomistyrning i kommuner och regioner. Propositionen är baserad på utredningsbetänkandet God kommunal hushållning (SOU 2021:75). De förslag som regeringen valde att gå vidare med och som nu riksdagen har beslutat om är sammanfattningsvis dessa:

- Resultatutjämningsreserv ersätts av resultatreserv. Förändringen innebär att en möjlighet införs att reservera medel till en resultatreserv, RER, i syfte att uppnå en god ekonomisk hushållning. Det finns också bestämmelser för redovisning av resultatreserven inom ramen för det egna kapitalet i balansräkningen.
- Budget och utvärdering kommunala koncernföretag ändras. Budgeten ska innehålla en redogörelse för ekonomin under budgetåret i de kommunala koncernföretagen. Det formella kravet på utvärdering av om mål och riktlinjer för god ekonomisk hushållning för den kommunala koncernen har uppnåtts och följs tas bort.
- God ekonomisk hushållning förändras inte. Den nuvarande ordningen kvarstår, med långsiktiga riktlinjer för god ekonomisk hushållning, finansiella mål samt mål och riktlinjer med betydelse för god ekonomisk hushållning.

- Revisorernas uppdrag ändras inte. Det ska inte finnas något särskilt krav på att de kommunala revisorerna alltid ska granska den ekonomiska förvaltningen.
- Blandmodellen för att redovisa pensionsåtaganden kvarstår. Det saknas skäl för att andra bestämmelserna om redovisning av de kommunala pensionsförpliktelserna.
- Balanskravets reglering ändras ej. Det saknas skäl för att förändra regleringen av balanskravet.

Ekonomi

Nyckeltal	Liknande kommuner övergripande	Riket
Resultat före extraordinära poster kommunen, kr/inv		
Resultat före extraordinära poster kommunkoncernen, kr/inv		
Verksamhetens nettokostnader enligt resultaträkningen kommun, kr/inv		
Soliditet inkl pensionsåtag. kommun, (%)		
Soliditet inkl pensionsåtag. kommunkoncern, (%)		

Nyckeltal	Riket
Årets resultat som andel av skatt & generella statsbidrag kommun, (%)	

Nyckeltal	Liknande kommuner övergripande	Riket
Kassalikviditet kommunen, (%)		
Kassalikviditet kommunkoncern, (%)		

Grön flagga innebär att regionens resultat är bättre än jämförelsegruppen, gul flagga att kommuners resultat är sämre än jämförelsegruppen.

Liknande kommuner övergripande = Bromölla, Eksjö, Lekeberg, Mönsterås, Olofström, Vårgårda, Älvkarleby

Sammanfattande riskområden

Generella risker

- Ökad skuldsättning och svårigheter att anpassa verksamheten till befolkningsförändringar.
- Risk för att brister i styrning, ledning och kontroll över hur verksamheterna utvecklas i relation till finansiella och verksamhetsmässiga mål och uppdrag i budget leder till urholkning av ekonomin.
- Risk för brister i beslutsunderlag pga att kommunen i sin finansiella och verksamhetsmässiga planering inte beaktar framtida investeringsbehov, befolkningsutveckling, och demografiska förändringar samt olika typer av riskexponering och riskhantering.
- Risk för brister i redovisning av utfall och resultat som innebär att det saknas en rättvisande och tillförlitlig redovisning som ger information om avvikelser gentemot uppställda mål.
- Risk för avsteg från regelverket för god ekonomisk hushållning.

Kommunspezifika risker 2023

- Kommungemensam styrmodell saknas eller det finns brister i efterlevnad av styrmodellen **5**
- Brister i eller avsaknad av riskbedömningar som underlag för kommunstyrelsens och nämndernas internkontrollplaner samt att kommunstyrelsen och nämnderna inte är delaktiga i riskbedömningarna, **5**
- Risk för bristande ekonomisk uppföljning/kontroll **3**
- Brister i långsiktig finansiell planering **2**
- Balanskravet klaras inte och/eller de ekonomiska målen uppnås inte, **1**
- Resultat i delårsrapport och årsredovisning är inte förenligt med de av fullmäktige fastställda målen, **1**

Kommunspezifika risker 2024

- Kommungemensam styrmodell saknas eller det finns brister i efterlevnad av styrmodellen **5**
- Risk för bristande ekonomisk uppföljning/kontroll **5**
- Brister i långsiktig finansiell planering **5**
- Resultat i delårsrapport och årsredovisning är inte förenligt med de av fullmäktige fastställda målen, **5**
- Brister i eller avsaknad av riskbedömningar som underlag för kommunstyrelsens och nämndernas internkontrollplaner samt att kommunstyrelsen och nämnderna inte är delaktiga i riskbedömningarna, **3**

Redovisning

Utmaningar och risker

Inköp och leverantörsbetalningar

En viktig del i kommunens/regionens är tillräcklig intern kontroll i kommunens redovisning, system och rutiner avseende inköp och leverantörsutbetalningar. Det föreligger risk för såväl oegentligheter som förtroendeskada till följd av brister i hanteringen. Att ha väl fungerande rutiner och system är således viktigt för att upprätthålla en säker hantering av inköp, leverantörsfakturor och betalningar relaterade till dessa. Här finns även en koppling till upphandlingslagstiftning och uppföljning av avtal.

Löne- och pensionshantering, inkl. skatter och avgifter

Kostnader för löner, pensioner och andra personalrelaterade kostnader är en betydande del av en kommuns och regions totala kostnader. Att lönehanteringen är korrekt och att det finns en tillräcklig intern kontroll i löneutbetalningsprocessen är därför väsentlig. Redovisning av löner och pensionsavtal är dessutom komplexa vilket ställer höga krav på såväl rutiner och processer som den interna förståelsen. Sammantaget innebär detta att en väl fungerande administration och god intern kontroll är högst väsentlig. Brister i hanteringen medför risk för bland annat felaktiga löneutbetalningar.

Investeringsprocessen

Kommuners och regionernas möjlighet till styrning av investeringsverksamheten bygger på en väl fungerande investeringsprocess med tydliga riktlinjer, uppföljningar och kontroller. Riktiga och välgrundade beslut är viktigt då de investeringar som görs idag kommer påverka kommunens/regionens ekonomi under lång tid.

Brister kan leda till felaktiga prioriteringar, för höga utgifter samt att inköp och upphandlingar genomförs på felaktiga grunder.

Risk för bristande rutiner för budget och uppföljning av investeringar kan leda till problem med finansiering och/eller att andra projekt inte kan genomföras.

Intäktsrutiner (fakturering/statsbidrag)

En viktig del i kommunens/regionens interna kontroll utgörs av att säkerställa att de underlag som ligger till grund för intäkterna är korrekta och fullständiga och att intäkterna blir korrekt periodiserade. En kommun/region har utöver skatteintäkter många andra och dessutom ofta komplexa intäktsströmmar; riktade statsbidrag som ofta baseras på uppgifter som lämnas av kommunen samt fakturering av utförda tjänster där underlag i allt väsentligt skapas internt. Brister kan leda till felaktiga intäkter och en bristande finansiering av kommunens/regionens verksamheter.

Även brister i rutiner för fakturering av kommunala avgifter kan leda till förtroendeskada, även om det vanligtvis inte leder till väsentliga fel i årsredovisningen.

Ny/förändrad lagstiftning och/eller aktuell utredning

Under år 2023 har det inte kommit några nya väsentliga redovisningsregler.

Redovisning

Sammanfattande riskområden

Generella risker

- Risk för att brister i investeringsprocessen leder till felaktiga prioriteringar, för höga utgifter samt att inköp och upphandlingar genomförs på felaktiga grunder samt brister i redovisningen.
- Risk för att brister i intäktsrutiner medför felaktiga intäkter och en bristande finansiering av kommunens/regionens verksamheter samt brister i redovisningen.
- Risk för att brister i intern kontroll avseende inköp och leverantörsbetalningar leder till risk för felaktiga betalningar och kan även medföra risk för oegentligheter samt brister i redovisningen.
- Risk för att brister i löne- och pensionshantering medför risk för felaktiga löneutbetalningar brister i redovisningen och bristande beslutsunderlag.

Kommunspezifika risker 2023

- Bristande redovisning av anslutningsavgifter inom VA.
- Bristande redovisning av finansiell leasing avseende hyror.

Kommunspezifika risker 2024

- Bristande redovisning av anslutningsavgifter inom VA.
- Bristande redovisning av finansiell leasing avseende hyror.

HR, Övergripande personalfrågor

Utmaningar och risker

Kompetensförsörjning

Kompetensförsörjningen är fortfarande en av de största utmaningarna för kommuner och regioner. Stora pensionsavgångar och ökad efterfrågan på välfärdstjänster gör att kommuner och regioner behöver rekrytera många nya medarbetare de kommande åren. Om organisationen inte klarar kompetensförsörjningen finns risken för bl.a. kvalitetsbrister och höga kostnader t.ex. för s.k. hyrpersonal.

Rekrytering

Att rekrytera personal med rätt kompetens har en avgörande betydelse för att säkerställa kvaliteten i regionens verksamheter. För att säkerställa rekryteringsprocessen behöver kommunen ha rutiner och riktlinjer för hur det ska genomföras.

Lönebildning

Med stor konkurrens om personalen mellan olika arbetsgivare är det av stor betydelse att det finns en tydlig lönebildningsprocess och kriterier för lönesättning. Brister kan medföra löner inte sätts på likartade grund och att regionen får en snedvriden lönebild och svårigheter att behålla och rekrytera personal.

Arbetsmiljö

Arbetsmiljölagen samt tillhörande föreskrifter ställer stora krav på arbetsgivaren när det gäller ansvaret för arbetsmiljön. Om arbetsmiljöarbetet inte bedrivs på ett systematiskt sätt finns risk för det uppstår ohälsa och sjukdom hos medarbetarna som är orsakat av arbetet. Bristande arbetsmiljö riskerar också att påverka möjligheterna att behålla och rekrytera personal.

Ny/förändrad lagstiftning och aktuella utredningar

Dygnsvila

Från 1 oktober 2023 gäller som huvudregel att alla medarbetare i kommuner och regioner ska ha minst 11 timmars sammanhängande dygnsvila under varje 24timmarsperiod, och att arbetspass ska följas av dygnsvila. För vissa verksamheter träder de nya reglerna i kraft den 1 februari 2024. Förändringen ställer i många fall krav på s.k. dygnetruntverksamheter att förändra personalens schemaläggning.

Hot och våld anställda och förtroendevalda

I december 2022 skickade SKR en hemställan till regeringen om att ta initiativ till nationell kraftsamling, där regeringen leder och skyndar på arbetet med att trygga förhållandena för de som arbetar för vår välfärd. I hemställan fanns förslag på 14 konkreta åtgärder, förslag på en ytterligare åtgärd skickades till regeringen i maj 2023.

I SKR:s rapport "Förslag till regeringen för att motverka hot, hat och otillåten påverkan" beskrivs status i juni 2023 på de 15 förslag som SKR skickat till regeringen om att motverka hot, hat och otillåten påverkan.

HR, Övergripande personalfrågor

Nyckeltal	Liknande kommuner övergripande	Riket
Sjukfrånvaro kommunalt anställda totalt (%)		
Avgångna tillsvidareanställda under året, kommunalt anställda, andel (%)		

Grön flagga innebär att regionens resultat är bättre än jämförelsegruppen, gul flagga att kommuners resultat är sämre än jämförelsegruppen.

Liknande kommuner övergripande = Bromölla, Eksjö, Lekeberg, Mönsterås, Olofström, Vårgårda, Älvkarleby

HR, Övergripande personalfrågor

Sammanfattande riskområden

Generella risker

- Otydlig politisk ansvarsfördelning avseende HR-frågor
- Svårigheter att klara kompetensförsörjning
- Att kommunen inte uppfattas som en attraktiv arbetsgivare
- Bristande kunskap hos chefer i HR-frågor vilket kan leda till felaktig hantering av personalärenden
- Otydliga lönebildningsprocess och lönestrategier
- Bristande intern kontroll i löneutbetalningsprocessen
- Bristande samverkan med arbetstagarorganisationer med medlemmar inom kommunen
- Risk för bristande arbetsmiljöarbete som leder till ohälsa och sjukdom
- Risk för att det inte finns en tydlig och strukturerad rekryteringsprocess vilket bland annat kan medföra felrekryteringar.
- Risk för att chefer inte får rätt förutsättningar vilket kan leda till dåligt ledarskap och en hög personalomsättning bland chefer.
- Risk för att medarbetarna inte har möjlighet att utvecklas inom ramen för sin anställning vilket kan medföra att kompetens inte används rätt och en hög personalomsättning.

Kommunspezifika risker 2023

- Risk för att inte klara kompetensförsörjningen.
- Risk för bristande åtgärder för att motverka sjukfrånvaro.
- Risk för en för hög personalomsättning.

Kommunspezifika risker 2024

- Risk för att inte klara kompetensförsörjningen,
- Risk för bristande åtgärder för att motverka sjukfrånvaro,
- Risk för en för hög personalomsättning,

EU-rätt - GDPR och dataskydd

Utmaningar och risker

Dataskyddsförordningen (GDPR) är en EU-förordning som trädde ikraft under 2018 och är gällande ramverk för behandling av personuppgifter inom samtliga medlemsländer. En EU-förordning är en bindande rättsakt som alla EU-länder ska tillämpa i sin helhet. Förordningar gäller omgående oaktat nationell lagstiftning i området. Det bör framhållas att EU-rätten har företräde framför nationell rätt.

Dataskyddsförordningen syftar till att skydda enskildas rättigheter och friheter, särskilt ett starkare skydd för individers integritet och större makt till att kunna bestämma över sina personuppgifter. Förordningen gäller alla verksamheter oavsett om det är en offentlig myndighet, ett privat företag, en förening eller andra typer av verksamheter.

Samtliga nämnder och styrelser i kommunen ska efterleva dataskyddsförordningen i samband med hantering av personuppgifter. Bristande hantering samt överträdelser kan innebära betydande sanktionsavgifter, som för myndigheters del kan uppgå till 10 mnkr. Vidare riskerar en bristande hantering av personuppgifter leda till förtroendesador för både personuppgiftsansvariga nämnder och styrelser samt kommunen som helhet. Hantering av personuppgifter ska ske utifrån förordningens nio grundläggande principer enligt följande:

- Laglighet
- Korrekthet
- Öppenhet
- Ändamålsbegränsning
- Uppgiftsminimering

- Riktighet
- Lagringsminimering
- Integritet och konfidentialitet
- Ansvarsskyldighet

Vid behandling av personuppgifter måste verksamheterna stödja sig på en så kallad "rättslig grund". **Utan en rättslig grund är personuppgiftsbehandling ej laglig.** Vidare krävs bl.a. en tydlig, avgränsad samt giltig ändamålsbeskrivning för varje personuppgiftsbehandling.

Respektive personuppgiftsansvarig nämnd och styrelse måste kunna visa att de grundläggande principerna följs för varje personuppgiftsbehandling och på vilket sätt.

Alla former av åtgärder med personuppgifter är personuppgiftsbehandling (t.ex. insamling, registrering, organisering, strukturering, lagring, bearbetning, ändring, användning, utlämning, spridning eller att de tillhandahålls på annat sätt, justering, radering eller förstöring av personuppgifter).

Utöver ovan nämnda delar, är hantering av inträffade **personuppgiftsincidenter** en central del i efterlevnad av dataskyddsförordningen, där det finns flertalet kriterier som ska uppfyllas. Personuppgiftsansvarig nämnd och styrelse ansvarar för att säkerställa en korrekt hantering.

EU-rätt — GDPR och dataskydd

Sammanfattande riskområden

Generella risker

- Bristande/avsaknad av styrdokument avseende hantering av personuppgifter.
- Otillåten behandling av personuppgifter
- Bristande efterlevnad av de EU-rättsliga grundläggande principerna
- Bristande/avsaknad av rättsliga grunder för personuppgiftsbehandlingar
- Bristande/avsaknad av behandlingsregister för respektive personuppgiftsbehandling
- Bristande organisatoriska förutsättningar för en ändamålsenlig dataskyddsorganisation
- Bristande/avsaknad av kunskap och kompetens
- Bristande/avsaknad av dokumentation av personuppgiftsincidenter
- Bristande/avsaknad av risk- och konsekvensbedömningar i samband med inträffade personuppgiftsincidenter
- Bristande/avsaknad av inrapportering av personuppgiftsincidenter till IMY
- Otillåten behandling eller bristande hantering av känsliga personuppgifter
- Avsaknad av personuppgiftsbiträdesavtal
- Otillåten överföring av personuppgifter till tredje land

- Avsaknad av tidsfrister för förvaring och gallring utifrån den grundläggande principen om lagringsminimering
- Bristande/avsaknad av säkerställande av de registrerades rättigheter

Kommunspecifika risker 2023

Området fanns inte med 2023.

Kommunspecifika risker 2024

- Rekommendationer som lämnats i samband med revisionsgranskning av informationssäkerhet inte följs,
- Bristande/avsaknad av kunskap och kompetens,

IT-och informationssäkerhet

Utmaningar och risker

Under 2023 har cyberhot och attacker mot regioner och kommuner i Sverige ökat där rapportering i media visar att flertalet av hoten även har lett till stora konsekvenser för de drabbade. Dels där information spridits eller skadats eller att verksamhetsprocesser stoppats vilket kan vara förenat med stora risker för enskilda och organisationer. Exempelvis störningar i trygghetslarm för äldre och sjuka, patientinformationssystem som är otillgängliga eller att biljettsystem och trafikinformation inom kollektivtrafiken är otillgängliga.

De cyberhot som riktas mot Sverige är mångfacetterade och kan kopplas till flera olika typer av hotaktörer. I huvudsak utgörs dessa av statliga aktörer, kriminella och i viss omfattning även av ideologiskt motiverade aktörer. Angrepp sker bland annat i syfte att störa samhällsviktig verksamhet och skapa instabilitet i samhället men även ur ekonomiskt syfte eller för att skapa en påverkan i någon fråga av ideologisk karaktär.

Metoder och verktyg för cyberangrepp utvecklas ständigt och hotaktörernas spelplan förändras i takt med teknikutvecklingen. Hotaktörerna använder sig ofta av enklast möjliga metod för att uppnå önskat resultat och i många fall krävs inte avancerade metoder.

Detta beror i hög grad på att säkerhetsarbetet är eftersatt i många organisationer och det saknas kompetens vilket innebär att arbetet inte är systematiskt och riskbaserat. Ett systematiskt förhållningssätt förutsätter att ett grundarbete genomförs som identifierar verksamhetens skyddsvärden, vilka hot och risker som riktas mot dem och identifierar vilka säkerhetsåtgärder som behöver vidtas.

Ny/förändrad lagstiftning och aktuella utredningar

NIS 2 och CER

Den 14 december 2022 beslutade Europaparlamentet och rådet om två nya direktiv om åtgärder för en hög gemensam cybersäkerhetsnivå i hela unionen (NIS 2) och om kritiska entiteters motståndskraft (CER).

Direktiven ska börja tillämpas den 18 oktober 2024. Den 23 februari 2023 fattade regeringen beslut om att ge en särskild utredare i uppdrag att föreslå de anpassningar av svensk rätt som är nödvändiga för att direktiven ska kunna genomföras. En del i uppdraget innebär att tolka begreppet "offentlig förvaltning" och vilka det ska avse i den svenska lagstiftningen. Om tolkningen blir att kommunerna som helhet ska omfattas av NIS-direktivet så kommer det krävas både resurs- och kompetensförstärkningar i organisationer för att etablera informationssäkerhet i enlighet med kraven. Uppdraget redovisas under februari 2024.

IT-och informationssäkerhet

Sammanfattande riskområden

Generella risker

- Kompetens inom säkerhet saknas, särskilt inom cybersäkerhet.
- Bristande arbetssätt och metoder för att identifiera hot och risker.
- Bristande förmåga att genomföra ett systematiskt informationssäkerhetsarbete vilket kan bero på att det saknas förutsättningar organisatoriskt eller att arbetet inte prioriteras tillräckligt.
- Polycys och riktlinjer för arbetet följs inte vilket innebär att väsentliga aktiviteter för att skydda information och verksamhet inte genomförs
- Ledningens engagemang saknas.
- Bristande kravställning inom it och säkerhet när externa leverantörer avtalas.
- Digitaliseringsarbetet genomförs utan att säkerhetsfrågorna beaktas tillräckligt vilket kan leda till att sårbarheter finns som inte identifieras.
- Med en ökad digitalisering ställs högre krav på elförsörjning och motståndskraft mot elbortfall då digitala miljöer slås ut vid störning.

Kommunspecifika risker 2023

- Brister i kommungemensam styrning och kontroll av informationssäkerheten **5**
- Brister i tilldelning, ändring och avveckling av behörigheter **5**
- Brister i medvetenhet, riskanalys, åtgärdsarbete och planering för fortlöpande hantering av lagkrav enl. GDPR, **1**

Kommunspecifika risker 2024

- Brister i medvetenhet, riskanalys, åtgärdsarbete och planering för fortlöpande hantering av lagkrav enl. GDPR, samt brister i styrning och kontroll av informationssäkerhet, **3**

Krisberedskap, civilt försvar och säkerhetsskydd

Utmaningar och risker

Frågor som rör krisberedskap, civilt försvar och säkerhetsskydd är mycket aktuella och utmaningar inom detta område står i fokus på alla nivåer i samhället i Sverige och i vår värld. Orsakerna är en tydligt förändrad omvärld genom exempelvis krig i Europa, koranbränningar, sprängningar men även kraftiga översvämningar, vägar som rasar och skogsbränder. Det innebär att kommunernas och arbete med krisberedskap, civilt försvar och säkerhetsskydd i högsta grad är aktuellt.

Krisberedskap syftar både till att minska sårbarheten och genom planering skapa en förmåga att kunna hantera samhällsstörningar i fredstid.

Krisberedskap och civilt försvar är ömsesidigt förstärkande och är av betydelse för Sveriges totalförsvar. Förmågan under höjd beredskap^[1] och krig bygger på en väl fungerande verksamhet i fredstid för att den ska kunna fungera även under höjd beredskap och krig

Krisberedskap är en komplex och pågående process som kräver engagemang och samarbete från alla nivåer av samhället. Kommuner har en central roll att spela i att skydda medborgarna och minska skadorna under kriser och nödsituationer. Kommunerna har även ett ansvar att arbeta med planering av det civila försvaret.

Krisberedskap är av yttersta vikt för kommuner eftersom de spelar en central roll i att skydda medborgarnas säkerhet och välfärd under olika typer av kriser och nödsituationer. Här följer några viktiga aspekter av krisberedskap för kommuner.

[1] Höjd beredskap består av skärpt beredskap och högsta beredskap. Högsta beredskap innebär att Sverige är i krig

Riskbedömning

Kommuner bör förstå de potentiella riskerna och hoten som kan drabba deras område, inklusive naturliga katastrofer som översvämningar, skogsbränder, jordbävningar, samt människoskapade kriser som till exempel pandemier, terroristhot och energikriser. Kommuner bör arbeta aktivt med risk- och sårbarhetsanalyser, kritiska beroenden för den samhällsviktiga verksamheten med efterföljande åtgärdsplanering.

Planering, samsyn och beredskap

Det är av vikt att kommunen arbetar strategisk för planeringen av krisberedskapen. Det är av vikt att det finns en krisledningsorganisation och beredskapsfunktioner i kommunen. Kommunens förmåga för hur de kan omhänderta en kris är det väsentligt att det finns en samsyn inom kommunen och de kommunala bolagen.

Vid en mer omfattande kris är vikten av samarbete inom hela kommunkoncernen centralt. Det är i detta väsentligt att det finns en planering i kommunen för att klara den samhällsviktiga verksamheten vid exempelvis allvarliga väderstörningar, vatten- och elavbrott men även IT-attacker och driftstörning av samhällsviktig infrastruktur.

Krisberedskap, civilt försvar och säkerhetsskydd

Utbildning och övningar: Utbildning och övningar är nödvändiga för att säkerställa att personalen och andra involverade är förberedda att agera under en kris. Att det känt inom organisationen hur krisledningsorganisationen ska arbeta vid en faktisk händelse är centralt. Både teoretisk utbildning och praktiska övningar är centralt och utbildnings- och övningsverksamheten bör ingå som en naturlig del i planeringsarbetet för kommunen för att öka robustheten över tid.

Säkerhetsskydd

Säkerhetsskyddslagen är en svensk lag som reglerar skyddet av samhällsviktig verksamhet mot olika hot och risker. Den syftar till att säkerställa att samhällsviktig verksamhet, inklusive kommuner och deras verksamheter, kan fungera även under extraordinära omständigheter, som till exempel vid krig, naturkatastrofer eller andra allvarliga kriser. Lagen innehåller bestämmelser om åtgärder som måste vidtas för att säkerställa verksamhetens kontinuitet och skydda känslig information.

För en kommun innebär säkerhetsskyddslagen att de måste identifiera vilken av deras verksamhet som är samhällsviktig och vidta åtgärder för att skydda den. Det kan inkludera att säkerställa att information är klassificerad och skyddad, att personer som arbetar med samhällsviktig verksamhet är säkerhetskontrollerade och att det finns en plan för hur verksamheten ska upprätthållas i en kris.

Kommunerna måste också samarbeta med andra myndigheter och organisationer för att säkerställa samordning och resursdelning vid behov. I en kommun ska det finnas en säkerhetsskyddschef. Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet över säkerhetsskyddslagen och kommuner har under 2023 fått utdömda viten vid tillsyn av länsstyrelsen på grund av att kommunens arbete med säkerhetsskyddet inte varit tillfredställande.

Krisberedskap, civilt försvar och säkerhetsskydd

Sammanfattande riskområden

Generella risker

- Det saknas ett systematiskt krisberedskapsarbete i kommunen och inom kommunkoncernen.
- Det inte finns en samsyn i arbetet gällande krisberedskap i organisationen som helhet och i dess olika delar.
- Styrande dokument är inte kända och inte implementerade i organisationen.
- Hur styrning och ledning är vid en kris är inte tydligt och organisationen är inte dimensionerade för att hantera en kris över tid.
- Ett systematiskt arbete med risk- och sårbarhetsanalyser, kartläggning av kritiska beroenden och åtgärdsplaner är inte utvecklat och det saknas förståelse i organisationen.
- Planering för den samhällsviktiga verksamheten vid olika avbrott och störningar saknas eller är bristfällig och utbildning och övningsverksamhet är inte prioriterad.
- Arbetet med krisberedskap, civilt försvar och säkerhetsskydd ingår i en diversetjänst och det anslås inte några egna medel för detta arbete förutom för det statliga anslaget.
- Kommunen har inte påbörjat en planering av det civila försvaret och identifierat de åtgärder som behöver vidtas på kort och lång sikt för planeringen av det civila försvaret.
- Det saknas ett systematiskt arbete gällande säkerhetsskydd med bristande förmåga att genomföra säkerhetsskyddsarbetet då det saknas organisatoriska förutsättningar eller att arbetet inte prioriteras.
- Det inte finns förståelse för kommunen ansvar och skyldighet att bedriva arbete enligt säkerhetsskyddslagen. Risk att ledning inte förstår konsekvenserna och att detta arbete inte prioriteras.

Krisberedskap, civilt försvar och säkerhetsskydd

Kommunspezifika risker 2023

Området fanns inte med 2023.

Kommunspezifika risker 2024

- Uppföljning av revisionsgranskning av krisberedskap.

Kommunalägda aktiebolag

Utmaningar och risker

Kommuner och regioner kan bilda företag, till vilka de kan överlåta kommunala angelägenheter. Kommunägda företag spelar en viktig roll för exempelvis bostadsförsörjning, verksamhet för vatten och avfall samt energi i flera kommuner. Det är av vikt att kommunen i ägardirektiv klargör vad bolagen ska göra och vilken nytta bolaget förväntas tillföra kommunen och dess invånare.

Kommunstyrelsen ska ha löpande uppsikt över kommunal verksamhet som bedrivs i kommunala företag. Utöver detta har styrelsen en så kallad förstärkt uppsiktsplikt över de kommunala aktiebolagen. Den förstärkta uppsiktsplikten innebär att kommunstyrelsen i årliga beslut för varje bolag ska pröva om verksamheten har varit förenlig med det fastställda kommunala ändamålet och utförts inom ramen för de kommunala befogenheterna. Om kommunstyrelsen finner att så inte är fallet, ska den lämna förslag till fullmäktige om så kallade nödvändiga åtgärder.

För företag som är helägda – direkt eller indirekt- ska fullmäktige i kommunen:

- fastställa ändamålet med verksamheten och se till att ändamålet och de kommunala befogenheterna anges i bolagsordning eller motsvarande
- utse samtliga styrelseledamöter och minst en lekmannarevisor/revisor
- se till att fullmäktige får ta ställning innan beslut av principiell beskaffenhet fattas
- se till att företaget ger allmänheten insyn i den verksamhet som lämnas över till privata utförare.

Ägarens styrdokument är främst bolagsordning och ägardirektiv i aktiebolag. I ett delägt företag ska fullmäktige se till att företaget blir bundet av samma villkor som helägda i den omfattning som är rimlig med hänsyn till andelsförhållandena, verksamhetens art och omständigheterna i övrigt. I delägda företag tillkommer styrdokument som aktieägaravtal mellan delägarna och avtal med företaget.

Hur kommunen valt att organisera sitt ägande och delegera ansvar har betydelse för hur ägarstyrningen rent praktiskt utövas och för processen när ägardirektiv utarbetas. Om bolaget inte ingår i en koncern utövas ägarstyrningen direkt av kommunen. Kommunfullmäktige, eller kommunstyrelsen efter delegation, fattar beslut om ägardirektiv som sedan fastställs av bolagsstämman.

Om bolaget ingår i en koncern kan ägarstyrningen i varierande utsträckning utövas av moderbolaget. Kommunen kan besluta att moderbolagets bolagsstämma beslutar om ägardirektiv för moderbolaget, i vilket moderbolaget ges i uppdrag att på dotterbolagets bolagsstämma besluta om ägardirektiv med ett bestämt innehåll eller inom mer eller mindre vida ramar.

Beroende på hur kommunen organiserat sig kan det finnas risk för att kommunstyrelsen inte utövar sin uppsiktsplikt över bolagen utifrån tilldelat ansvar.

Kommunalägda aktiebolag

VA-bolag

Det finns risker och utmaningar gällande dricksvattenförsörjning och beredskap. Det finns också stora utmaningar i underhåll och reinvesteringar i VA-infrastrukturen för en säker och robust dricksvattenförsörjning.

Fastighetsbolag

Fastighetsförvaltning och fastighetsunderhåll utgör en stor del av balansräkningen i en kommun och tillgångarna behöver underhållas och värdesäkras genom en tillräcklig nivå på underhåll. I granskningen handlar det om att bedöma nivåer på underhållet och vilket system som finns genom internhyra att säkerställa dessa nivåer.

Samverkan, samplanering och ansvarsfördelning mellan bolag och kommun är också viktig när det gäller lokalförsörjning.

Kommunalägda aktiebolag

Sammanfattande riskområden

Generella risker

Inom följande områden ser vi generellt ett behov av **samordnad revision**, dvs där bolagen ingår i granskningen på samma naturliga sätt som de olika nämnderna:

- Granskning av arbetsmiljöarbete
- Granskning av förebyggande insatser mot oegentligheter
- Granskning av upphandling och avtalsefterlevnad
- IT-säkerhet (bolag såsom VA-bolag och energibolag utgör samhällsviktig verksamhet och har höga krav på sig gällande IT-säkerhet)
- Granskning av GDPR och hantering av personuppgifter
- Granskning av tillämpning av offentlighetsprincipen

Kommunspecifika risker 2023

- Eftersatt underhållsbehov.
- Låga hyresnivåer.

Kommunspecifika risker 2024

- Eftersatt underhållsbehov.
- Låga hyresnivåer.
- Inte ett effektivt lokalutnyttjande.

Juridik och administrativa frågor

Utmaningar och risker

Kunskap om kommunala ändamålet

I de fall kunskapen om det kommunala ändamålet enligt 2 kap. kommunallagen inte alltid är väl förankrat i organisationen finns risk för att kommunen åtar sig uppgifter som inte ingår i det kommunala ändamålet.

Ledning och styrning

Det finns en risk att kunskapen och förståelsen för hur ledning och styrningen i en kommunen fungerar, från kommunfullmäktige, styrelse och nämnden till tjänstepersoner i förvaltningen minskar. Det kan även innebära att organisationens kunskap om de grundläggande offentlighetsreglerna minskar. Det kan därmed föreligga en risk att ledningen och styrningen över den kommunala verksamheten blir otydlig och att vare sig kommunallagens, förvaltningslagen eller offentlighetsprincipen med tillhörande lagar fullt ut efterlevs. Viktigt är här att även uppmärksamma den serviceskyldighet enligt förvaltningslagen som gäller för en kommun eller region.

Efterlevnaden av offentlighetsprincipen

Offentlighetsprincipen är en av grundbultarna i den svenska demokratin och är en viktig del av vår konstitution. Insynen och rätten att ta del av allmänna handling som finns genom offentlighetsprincipen hos kommuner, regioner och bolag som ägs till mer än 50 % av kommun eller regioner är en viktig del för att exempelvis motverka maktmissbruk och korruption.

En stor del handlingar som inkommer, upprättas och förvaras i en kommun, region eller ett kommunalt bolag är att ses som en allmän handling och ska lämnas ut, hel eller delvis, vid begäran om den inte omfattas av sekretess. Handlingen är då offentlig. I dagens samhälle när mycket handlingar skickas digitalt och vi skriver till varandra via e-post är det viktigt att komma ihåg att offentlighetsprincipen gäller även för digitala uppgifter. Att det finns en god offentlig ordning är därav centralt.

Det är av vikt att säkerställa att medarbetare och förtroendevalda i en kommun eller kommunala bolag har kunskap om hur handlingar ska hanteras och registreras samt hur en begäran om allmänna handlingar ska handläggas. Inom ramen för detta och för att säkerställa en korrekt hantering bör kommuner, regioner och kommunal bolag genomföra utbildningsinsatser kontinuerligt med sina medarbetare och förtroendevalda samt ha upprättade styrande dokument inom området.

Juridik och administrativa frågor (forts)

Sammanfattande riskområden

Generella risker

- Brister i organisationskunskap exempelvis gällande det kommunala ändamålet som kan innebära att kommuner gör det som inte ingår i vad en kommun ska göra och tjänstens roll vs de förtroendavals roll och funktion.
- Brister i kunskap och förståelse för ledning och styrning ur ett offentlighetsrättsligt perspektiv.
- Brister i förståelsen och kunskapen kring efterlevnaden av offentlighetsprincipen. Exempelvis prioriteras inte detta vid introduktion av nya medarbetare och kontinuerlig utbildning erbjuds inte.
- Brister i ledningens engagemang vilket innebär att dessa ovanstående frågor inte prioriteras.
- Brister i internkontroll för dessa ämnen exempelvis offentlighetsprincipen, tillgänglighet och service.

Kommunspezifika risker 2023

- Risk för bristande kontroll av löneprocessen vid avtalssamverkan gällande lönehanteringen.

Kommunspezifika risker 2024

- Risk för bristande kontroll av löneprocessen vid avtalssamverkan gällande lönehanteringen.
- Risk för låg kunskapsnivå gällande offentlig rätt.

Räddningstjänst

Utmaningar och risker

De nya reglerna kopplat till dygnsvila inom bl.a. räddningstjänsten har blivit ett väldigt omtalat ämne inom branschen. Vi har redan sett effekter av detta i form av flertalet personer som säger upp sig från sina tjänster. Eftersom de nya reglerna mest troligt kommer innebära att arbetsgivaren behöver fler i personalstyrkan än tidigare är detta ett område som behöver hållas under bevakning. Vissa delar av landet har redan problematik med långa responstider, höga kostnader eller ont om personal vad gäller räddningstjänsten.

Ytterligare ett område att bevaka inom räddningstjänst är kopplat till förmåner på arbetsplatsen. Ämnen hamnade på kartan efter att en kommun upptäckte en utbredd lånekultur inom räddningstjänsten och ställde sig frågan om vad som är rimliga nivåer av förmåner på arbetsplatsen. Kommunen valde i slutet att, i förmån för att vara en attraktiv arbetsplats, tillåta en stor del av denna lånekultur. En av skatteverkets jurister är dock skeptisk till detta och ämnet ska undersökas framöver. För revisorerna kan det vara av intresse att skapa sig en bild av hur deras räddningstjänst förhåller sig till förmåner på arbetsplatsen inför framtiden. Är det rimliga nivåer eller används skattemedel på mindre lämpliga sätt?

Ett sista område som kan vara aktuellt för revisorer att bevaka är om det nya civilskyddet som trädde i kraft 2022. Syftet var bl.a. att göra samordning mellan civilt och militärt försvar smidigare än tidigare. Detta är en process som ofta tar lång tid, men det kan vara av intresse för revisorer att sätta sig in i hur långt denna process faktiskt har kommit och hur planen ser ut för att implementera detta.

Räddningstjänst

Sammanfattande riskområden

Generella risker

- De nya reglerna kring dygnsvila och hur de påverkar räddningstjänsten.
- Förmåner på arbetsplatsen. Är det rimliga nivåer eller används skattemedel på olämpliga sätt?

Kommunspecifika risker 2023

- Brister i kommundemensam styrning och uppföljning av krisberedskapsarbetet, **5**

Kommunspecifika risker 2024

- Kommunens intressen tas inte i beaktande.

Trygghet och brottsförebyggande

Utmaningar och risker

Brottsligheten är ett samhällsproblem med påverkan på såväl enskilda som samhället i stort. På senare tid har Sverige drabbats av allvarlig brottslighet med koppling till kriminella nätverk som präglas av bland annat dödligt skjutvapenvåld, narkotikahandel, angrepp på välfärdens utbetalningssystem och undandragande av skatter och avgifter. Därutöver finns det sedan länge omfattande problem med brottslighet som exempelvis avser våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck och sexuellt våld mot kvinnor. Situationen har bidragit till att människors otrygghet över tid har ökat i stora delar av det svenska samhället. Vidare har en ökad brottslighet och upplevd otrygghet en negativ påverkan på såväl näringsidkare som fastighetsägare i drabbade områden.

Ansvaret för det brottsförebyggande arbetet är fördelat på ett flertal aktörer, men kommunerna har, enligt Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete, en central roll i det lokala brottsförebyggande arbetet. Inte minst handlar det om kommunens samordnande roll och vidare att lägesbilder tas fram löpande i syfte att skapa en översyn över brottsligheten i kommunen.

Många kommuner bedriver ett ambitiöst och engagerat arbete utifrån den lokala lägesbilden och i samverkan med syfte att öka den upplevda tryggheten i lokalsamhället. Trots detta ser vi en upplevd otrygghet som blir alltmer utspridd i landet. Med individens upplevda otrygghet i fokus är vikten av träffsäkra insatser med ett medborgarfokus alltmer väsentligt.

Ny/förändrad lagstiftning och/eller aktuell utredning

Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete

Lagen syftar till att säkerställa att kommunerna bidrar till att samhällets samlade brottsförebyggande arbete bedrivs på ett effektivt sätt samt säkerställa att kommuner, utifrån ett kunskapsbaserat underlag, tar ställning till behovet av brottsförebyggande åtgärder och tar visst ansvar för samordningen av det brottsförebyggande arbetet inom kommunen.

Ansvaret innebär i mer konkreta termer att kommunerna ska:

- Kartlägga nuläget i syfte att ta fram lägesbilder och åtgärdsplaner
- Ha en samordnande roll inom kommunens gränser genom etablerandet av en samordnande funktion, ett strategiskt råd samt framtagandet utav samverkansöverenskommelser.

Som stöd i detta arbete erhåller kommunerna ett generellt statsbidrag om 21kr/invånare. Vidare finns såväl finansiellt som metodstöd hos exempelvis det Brottsförebyggande rådet (Brå) och Länsstyrelserna.

Trygghet och brottsförebyggande (forts)

Nyckeltal

Nyckeltal	Liknande kommuner övergripande	Riket
Trygghet och säkerhet - Kommunindex		

Grön flagga innebär att regionens resultat är bättre än jämförelsegruppen, gul flagga att kommuners resultat är sämre än jämförelsegruppen.

Liknande kommuner övergripande = Bromölla, Eksjö, Lekeberg, Mönsterås, Olofström, Vårgårda, Älvkarleby

Trygghet och brottsförebyggande (forts)

Sammanfattande riskområden

Generella risker

- Bristande efterlevnad av de nya lagkraven (ex. samordning och kartläggning).
- Otillräckliga insatser med begränsad effekt på den faktiska tryggheten.
- Att de generella statsbidrag för trygghetsskapande insatser används till annat.
- Ett tufft ekonomiskt läge som riskerar öka brottsligheten ytterligare.
- Bristande kontroll av ekonomisk brottslighet och insatser kopplade till dessa.

Kommunspezifika risker 2023

Området fanns inte med 2023.

Kommunspezifika risker 2024

- Risk för avsaknad av ett väl fungerande samverkansarbete.
- Risk att ny lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete inte efterlevs.

Inköp och upphandling

Utmaningar och risker

Brister i upphandlingsprocessen

Värdet av den offentliga upphandlingen i Sverige, dvs. de upphandlingspliktiga inköpen, uppskattas till över 700 miljarder kronor per år. Offentliga inköp regleras genom upphandlingslagstiftningen som bygger på olika EU-direktiv och till stor del är likadan inom hela EU.

Att inköp görs i enlighet med gällande regelverk ska säkerställa att anlidade leverantörer har god affärsetik, följer lagar och förordningar, och fullgör sina skyldigheter gentemot samhället. Ur kommunens perspektiv är det vidare viktigt att säkerställa att varor, tjänster och entreprenader köps med rätt kvalitet till rätt kostnad samtidigt som det tas hänsyn till sociala, etiska och miljömässiga krav. Kommunens inköp och upphandlingar ska rimligtvis medverka till en marknadssituation som präglas av uthållighet och väl fungerande konkurrens, vilket i sin tur över tid medverkar till affärsmässighet.

Otillåtna direktupphandlingar

Sedan den 1 juli 2014 ska upphandlande myndigheter besluta om riktlinjer för direktupphandling. Vidare finns krav på att direktupphandlingar som överstiger 100 000 kronor ska dokumenteras. Syftet är enligt Konkurrensverket att bland annat se till att upphandlande myndigheter tillämpar ett strategiskt förhållningssätt för offentlig upphandling. Det gäller inte minst vid direktupphandlingar. I granskningar ser vi stora brister i framför allt det lagstadgade kravet avseende dokumentation. Brister i styrning och kontroll av direktupphandlingar kan resultera i otillåtna direktupphandlingar med konsekvenser som böter och skador på kommunens egna varumärke.

Avtalstrohet

Avtalstrohet betyder att beställare i kommunen ska köpa avtalade produkter från de leverantörer kommunen har avtal med. En låg avtalstrohet ökar risken för otillåtna inköp samt för att kommunen drabbas av civilrättsliga skadeståndsanspråk från de leverantörer som har avtal med kommunen, men som inte anlitas. Upphandlingsskadeavgiften kan under vissa förutsättningar utställas vid brott mot avtalsspärr och förlängd avtalsspärr, samt vid otillåten direktupphandling. Avgiften kan uppgå till maximalt tio miljoner och tillfaller staten.

Nya och förenklade upphandlingsregler för offentliga upphandlingar gäller från den 1 februari 2022.

Reglerna innebär bland annat att kravet på att använda ett visst upphandlingsförfarande, till exempel förenklat förfarande, tas bort. Vidare har att direktupphandlingsgränserna för sociala tjänster och andra särskilda tjänster (Bilaga 2, LOU) ska höjas kraftigt upp till tröskelvärdena. Direktupphandlingsgränsen för övriga tjänster samt för varor och byggtreprenader är 700 000 kronor enligt LOU respektive 1,2 miljoner kronor enligt LUF och LUFFS.

Inköp och upphandling

Nya regler för annonsering av upphandlingar

Den 25 oktober 2023 blir det obligatoriskt att använda eForms för annonsering av offentliga upphandlingar i EU och från den 1 januari 2024 ska fler uppgifter än tidigare anges i annonser om upphandling.

Förändringarna är en följd av EU-direktiv och att den svenska regeringen den 14 september beslutade om förändringar i upphandlingsförordningen. Omställningen till eForms innebär att de registrerade annonsdatabaserna behöver anpassa sina tjänster efter det nya regelverket. Det är annonsdatabaserna som tillhandahåller den tekniska lösningen och tjänsterna som de upphandlande organisationerna använder.

En effektivare upphandlingstillsyn

I en ny lagrådsremiss föreslås att Konkurrensverket, i egenskap av tillsynsmyndighet över den offentliga upphandlingen, ska ges utökade befogenheter vid tillsynen över lagen om offentlig upphandling, lagen om upphandling inom försörjningssektorerna, lagen om upphandling av koncessioner samt lagen om kollektivtrafik.

Det föreslås bl.a. att Konkurrensverket ska få fatta beslut om upphandlingsskadeavgift som första instans. Dessutom föreslås att tidsfristen för att besluta om upphandlingsskadeavgift ska förlängas till två år och att avgiftens tak höjs från 10 miljoner kronor till 20 miljoner kronor.

De föreslagna ändringarna syftar till en effektivare tillsyn. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2024.

Inköp och upphandling (forts)

Sammanfattande riskområden

Generella kommunala risker

- Bristande styrning, kontroll och uppföljning av upphandlingsprocessen bidrar till ej ändamålsenliga upphandlingar och direktupphandlingar.
- Brister i styrning och kontroll av direktupphandlingar vilket resulterar i otillåtna direktupphandlingar, som i sig kan resultera i minskat förtroende och upphandlingsskadeavgifter.
- Låg avtalstrohet riskerar resultera i skadestånd och minskat förtroende för kommunen.

Kommunspezifika risker 2023

- Risk för bristande kontroll i inköps- och upphandlingsprocessen.

Kommunspezifika risker 2024

- Risk för bristande kontroll i inköps- och upphandlingsprocessen.

Överförmyndarverksamhet

Utmaningar och risker

Ansvar

Enligt Föräldrabalken (1949:381) ska varje kommun ha en överförmyndare eller en överförmyndarnämnd. Överförmyndaren/överförmyndarnämnden är en kommunal tillsynsmyndighet som utövar tillsyn över gode män, förmyndare och förvaltare och ska säkerställa att ställföreträdarna efterlever gällande lagstiftning till huvudmännens bästa. Uppdraget består i huvudsak i att medverka att utreda behovet av ställföreträdare samt verka för att de individer som själva inte kan ta vara på sin rätt, inte ska drabbas av rättsförluster. Behovet av stöd för enskilda individer kan handla om att bevaka deras rättsliga, ekonomiska eller personliga intressen i form av att:

- Bevaka rätt
- Förvalta egendom
- Sörja för person

Granskning av ställföreträdarnas förvaltning

Överförmyndarverksamheten har till uppgift att granska ställföreträdarnas förvaltning av huvudmännens ekonomi. Granskningen utgör en garanti för att huvudmannens tillgångar används på ett sätt som är till fördel för huvudmannen och är en central del i att bevaka huvudmännens rätts-säkerhet. I majoriteten av fallen är det först genom dessa granskningar som verksamheten kan upptäcka om en ställföreträdare missköter sitt uppdrag.

Ändamålsenliga samt dokumenterade granskningsrutiner är en premis för att kunna minimera riskerna inom ramen för gransknings- arbetet. Det är vidare av vikt att överförmyndaren säkerställer en enhetlig hantering och samsyn i granskningsarbetet.

Rekrytering och rättssäkerhet

För huvudmännen är det avgörande att den som utses som ställföreträdare är lämplig, där lagstiftningen fastställer att den som utses ska vara rättrådig, erfaren och för övrigt lämplig. Uppdraget som ställföreträdare är i huvudsak ett ideellt uppdrag och bygger på ett ideellt engagemang. Många kommuner har idag stora svårigheter med att rekrytera personer som vill åta sig uppdragen, samtidigt som ansökningarna om godmanskap ökar i Sverige.

Likaså har uppdragen blivit mer komplexa till sin karaktär (exempelvis vid grava funktionsnedsättningar, svåra missbruk mm.) Härigenom finns en risk för att inte kunna upprätthålla rättssäkerheten för de individer som är i behov av stöd.

Överförmyndarverksamhet (forts)

Förändrad lagstiftning utifrån aktuell utredning

Ställföreträdarutredningen (Gode män och förvaltare – en översyn) har varit på remiss. Ambitionen har varit att övervägande del av föreslagna lagändringar skulle träda i kraft den 1 januari 2023. Dock har processen fördröjts. Utredningen förslår bl.a. följande:

- Större hänsyn ska tas till huvudmannens vilja och välbefinnande.
- Bättre möjligheter till information och insyn i ställföreträdarens verksamhet.
- Överförmyndarna ska vara skyldiga att anmäla till åtal om en ställföreträdare misstänks för att ha begått brott mot sin huvudman.
- Obligatorisk introduktion och fördjupad utbildning för gode män och förvaltare, samt att det införs regler kring information och stöd.
- Tydligare krav på ställföreträdarens redovisning och överförmyndares granskning.
- Det ska finnas en tidsgräns för granskning av ställföreträdarens ekonomiska förvaltning.
- En bättre styrning och tillsyn över landets ställföreträdare och överförmyndare. En ny statlig myndighet ska få ett huvudansvar på området. Bland annat ska myndigheten ha föreskriftsrätt, ansvara för den officiella statistiken samt ta fram allmänna råd, utbildningar och anpassat informationsmaterial.

- Kraven på kompetens och kvalitet hos överförmyndarna ska skärpas.
- Det ska föras ett nationellt register över ställföreträdarskap, vilket bland annat kan förenkla för ställföreträdare och ge både ställföreträdare och huvudmän möjlighet att använda digitala tjänster.
- Överförmyndaren ska besluta i ärenden om godmanskap som i dag prövas av domstol.
- Anställda ställföreträdare ska kunna förordnas i särskilda fall.
- För att säkra hög kvalitet och rättssäkerhet i myndighetsutövningen hos överförmyndarna ska överförmyndarnämnd bli den obligatoriska organisationsformen, där enskilda överförmyndare föreslås tas bort. SKR har i sitt remissyttrande avisat detta förslag.

SKR betonar vidare att förslagen innebär en mängd nya uppgifter för överförmyndarna, dock är finansiering oklar.

Överförmyndarverksamhet (forts)

Sammanfattande riskområden

Generella risker

- Otillräcklig granskning av ställföreträdarnas ekonomiska förvaltning
- Avsaknad av styrdokument och enhetliga rutiner för granskningsarbetet
- Avsaknad av samsyn i granskningsarbetet
- Granskning av den ekonomiska förvaltningen som drar ut på tiden, vilket riskerar att ev. felaktigheter och oegentligheter inte uppmärksammas i tid
- Sent inkomna årsräkningar
- Delegering av uppgifter som enligt lag inte kan delegeras till tjänstemannanivå
- Ej utbetalda arvoden
- Bristande klagomålshantering
- Avsaknad av ett verksamhetsomfattande internkontrollarbete
- Sårbarhet, där ställföreträdare har för många uppdrag
- Bristande tillgänglighet från förvaltningens sida.
- Bristande omprövning av förvaltarskap
- Avsaknad av samtycke
- Brist i rutiner för lämplighetsprövningar
- Bristande handläggning
- Otillräckliga utbildningsinsatser som riskerar till att ställföreträdarna inte kan hantera sina uppdrag på ett korrekt sätt

Kommunspecifika risker 2023

Området fanns inte med 2023.

Kommunspecifika risker 2024

- Kontrollera att Ljusnarsbergs kommun genomför grundläggande granskning.

Korruption och oegentligheter

Utmaningar och risker

En ofta använt definition av korruption är att någon utnyttjar sin ställning för att uppnå otillbörlig fördel för egen eller annans vinning. Inom offentlig verksamhet finns särskilda anledningar att motverka korruption då det dels handlar om allmänhetens förtroende för verksamheten och dels för att de finansieras av skatter. Exempel på relevanta oegentligheter inkluderar jäv, mutbrott, förskingring, trolöshet mot huvudman, bedrägeri, stöld, oriktig finansiell rapportering och otillåtna bisysslor.

Statskontoret lämnade i maj 2023 en lägesbild över förekomsten av korruption, korruptionsrisker och arbetssätt mot korruption i den kommunala sektorn. Slutsatsen är att kommuner och regioner behöver bli bättre på att arbeta mot korruption, och att säkerställa att kunskaper sprids och riskmedvetenheten höjs i alla verksamheter.

Strategiskt riskarbete

Korruption är ett mångfacetterat begrepp och kommunernas och regionerna behöver därför göra ständigt aktuella riskanalyser. Styrelsers och nämnders systematiska arbete med intern kontroll är A och O vid arbetet att motverka och förhindra förekomsten av oegentligheter. Att förebygga, upptäcka och hantera såväl risken för som faktiska oegentligheter är viktiga uppgifter för verksamheterna. En effektiv strategi för att hantera oegentligheter och korruption fokuserar på fyra områden; roller och ansvar, förhindra, upptäcka och åtgärda.

Antalet kommunala bolag ökar och blir en allt större del av den kommunala sektorn, och det är viktigt att även inkludera dem i det förebyggande arbetet mot korruption.

Hantera visseblåsningar

En ny lag för att stärka skyddet för den som larmar om missförhållanden på en arbetsplats har trätt i kraft och innebar från juli 2022 att alla kommuner och regioner ska ha ett system för att hantera visseblåsaralarm samt rutiner för att följa upp dessa.

Det är viktigt att kommuner och regioner har en struktur beredd för att ta emot visseblåsningar och att anmälningar utreds utifrån tydliga rutiner och metoder samt att eventuella konstaterade brister åtgärdas. Organisationerna behöver se till att det finns kompetens att hantera anmälningar och att man redan i förväg har klargjort vilka konsekvenser olika brister kan få för berörda.

Otillåten påverkan

Det finns en ökad risk att tjänstepersoner och förtroendevalda utsätts för otillåten påverkan, det vill säga att de begränsas i sitt uppdrag på grund av exempelvis hot, trakasserier, våld, mutor eller otillbörliga relationer. Detta kan innebära att personen påverkas att fatta ett annat beslut inom ramen för myndighetsutövning eller välja att inte polisanmäla händelser. I en rapport från SKR från 2021[1] framhålls otillåten påverkan som ett växande problem i kommuner och regioner. Det är viktigt att kommuner och regioner är medvetna om denna risk och har rutiner för att förebygga, upptäcka och agera vid otillåten påverkan.

[1] Sveriges Kommuner och Regioner (2021) "Välfärdsbrott och otillåten påverkan – Från bidragsfusk till systemhotande brottslighet"

Korruption och oegentligheter (forts)

Enligt arbetsmiljölagen har arbetsgivaren ett ansvar att bland annat ha rutiner för hur hot och våldshändelser uppmärksammas och hanteras, samt att utreda de risker för hot eller våld som kan finnas i arbetet.

Välfärdsbrott

SKR definierar välfärdsbrott som när en extern aktör – företag eller privatperson – otillbörligen utnyttjar kommunala medel för egen vinning. Välfärdsbrottslighet finns inom hela välfärdssystemet, och har särskilt uppmärksamats inom områden som hemtjänst, personlig assistans och ekonomiskt bistånd, men även inom områden som föreningsbidrag och konsulentstödd verksamhet. Välfärdsbrotten beräknas kosta samhället runt 20 miljarder kronor om året.

Hos kommuner och regioner krävs resurser och kunskap för att förebygga, upptäcka och agera på välfärdsbrott. Ökad privatisering och digitalisering innebär utmaningar för kommuner och regioner att utöva ändamålsenliga kontroller. Riskanalyser, relevanta rutiner för kontroll och en medvetenhet kring avvikelser är viktiga delar. Dataanalyser kan även användas för att processa den data som finns i organisationen och på så sätt identifiera riskfaktorer.

Både SKR och BRÅ har den senaste tiden publicerat rapporter som visar på att medvetenheten om risker för välfärdsbedrägerier inom kommuner och regioner är låg och att det förebyggande arbetet behöver stärkas. Kommuner vittnar i SKRs rapport om att välfärdsverksamheterna utsätts för brottslighet som riskerar att bli systemhotande.

Ny/förändrad lagstiftning och/eller aktuell utredning

1 januari 2024 startar den nya Utbetalningsmyndigheten sin verksamhet, med uppdrag att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. I maj 2023 tillsattes en utredning som ska utreda om kommunerna ska anslutas till den nya myndighetens verksamhet. Utredaren ska bland annat kartlägga omfattningen av felaktiga utbetalningar från kommuner och regioner till enskilda individer, företag och föreningar. Utredaren ska även lämna förslag kring att Utbetalningsmyndighetens system med transaktionskonto för utbetalningar från statliga myndigheter även ska omfatta kommunala utbetalningar. Uppdraget ska redovisas senast den 20 december 2024.

I juli 2023 trädde en ny lag som reglerar kommuners ansvar för det brottsförebyggande arbetet i kraft. Enligt den nya lagen ska kommunerna kartlägga brottsligheten inom sitt geografiska område och ta fram en lägesbild. Utifrån lägesbilden ska de sedan ta ställning till behovet av åtgärder och besluta om en åtgärdsplan. Kommunerna ska också ta visst ansvar för samordningen av det lokala brottsförebyggande arbetet och inrätta en samordningsfunktion.

Korruption och oegentligheter (forts)

Sammanfattande riskområden

Generella risker

- Brister i arbetet med att förebygga, upptäcka och hantera korruption och välfärdsbedrägerier i den kommunala koncernen.
- Bristande efterlevnad av de krav på visseblåsarfunktion som framgår av den s.k visseblåsarlagen, som började gälla i juli 2022.
- Brister i ändamålsenlig styrning och en tillräcklig intern kontroll för att minska riskerna med otillåten påverkan.
- Brister i hantering av anställdas bisysslor.

Kommunspezifika risker 2023

- Risk för bristande förebyggande arbete mot mutor och korruption.

Kommunspezifika risker 2024

- Risk för bristande förebyggande arbete mot mutor och korruption.
- Uppföljning av revisionsgranskning.
- Intern hantering av visseblåsarärenden.

Pedagogisk verksamhet

Utmaningar och risker

Ansvar

Kommunen är enligt skollag i egenskap av hemkommun och huvudman ansvarig för skolväsendet från förskola till och med vuxenutbildning. Med huvudman avses att ha ansvar för drift av förskola eller skola. För vuxenutbildning är kommunen alltid huvudman oberoende av om verksamheten bedrivs av externa aktörer eller inte. Genom reglemente har kommunfullmäktige lagt ansvaret på kommunstyrelse eller facknämnd.

Styrning och ledning

Kommunstyrelsen eller den nämnd som givits ansvar för att skollagens uppdrag till kommunen (hemkommun) fullföljs ska bland annat tillse att

- Resurser fördelas till utbildning efter barnens och elevernas olika behov. (2 kap. 8 b § SkoL) Om resurser fördelas felaktigt finns risken att vissa skolenheter inte kan ge eleverna den utbildning och det särskilda stöd som de behöver, medan andra enheter kan gå med överskott eller vinst.
- Barn i förskoleklass och grundskola har skolplikt. (7 kap. 4 § SkoL) Skolfrånvaro försvårar eller omöjliggör för barnen att uppnå målen i skolan. Det är viktigt att rektor och huvudman klarlägger orsaker till skolfrånvaro och vidtar adekvata åtgärder. Det kan t.ex. handla om rätt särskilt stöd. Brister i arbetet med frånvaro kan leda till stora svårigheter för enskilda barn att bli behöriga till gymnasieskolan och få en utbildning för framtida försörjning.

- Kommunala aktivitetsansvaret (KAA) innebär att hemkommunen ska föra register över och erbjuda åtgärder till ungdomar som avslutat grundskolan, men inte studerar i gymnasieskolan eller tagit examen, (29 kap. 9 § SkoL) Flera av dessa ungdomar står långtifrån en framtida egenförsörjning. Brister i KAA kan innebära ett utanförskap för den enskilde individen och höga kostnader för samhället.
- Rektor ska leda det pedagogiska arbetet och verka för utbildningens utveckling. (2 kap. 9 § SkoL) För att rektor ska kunna göra det krävs att huvudmannen ger rektor förutsättningar. Brister i förutsättningar kan få negativa konsekvenser på elevernas måluppfyllelse genom hög personalomsättning och svagt eller inget pedagogisk ledarskap.
- Vid halvårsskiftet ändrades namnet på skolformerna grundskola och gymnasieskola till anpassad grundskola och anpassad gymnasieskola. Behörig till anpassad skola är barn med intellektuell funktionsnedsättning som inte bedöms kunna nå målen. Då anpassad skola inte ger eleverna samma förutsättningar att gå vidare till högre studier som grund- och gymnasieskola ställs krav på utredning bestående av fyra specifika bedömningar innan ett mottagande kan bli aktuellt. Brister i handläggning och beslut kan få stora konsekvenser för den enskilda eleven, varför hemkommunen bör ha tydliga riktlinjer och adekvat organisation för utredning och beslut.

Pedagogisk verksamhet

Ny/förändrad lagstiftning och/eller aktuell utredning

För att öka antalet barn i förskolan har kraven på hemkommunerna skärpts vad gäller information om och erbjudande av plats i förskolan.

- Uppsökande verksamhet riktad mot vårdnadshavare vars barn inte går i förskola.
- Särskilt erbjudande av plats för bättre språkutveckling i svenska. Platser ska hållas reserverade och erbjudande ska lämnas inför varje höst från det år barnet fyller tre år till det år barnet fyller fem år.

Pedagogisk verksamhet (forts)

Övergripande

Nyckeltal	Liknande kommuner förskola	Liknande kommuner övergripande	Riket
Kostnad förskola, kr/inskrivet barn			
Nettokostnadsavvikelse förskola inkl. öppen förskola, (%)			
Heltidstjänster i förskolan med förskollärexamen, lägeskommun, andel (%)			
Barn 1-5 år inskrivna i förskola, andel (%)			
Förskollärartäthet, antal barn/lärare med förskollärarlegitimation, lägeskommun			

Förskola

Nyckeltal	Liknande kommuner grundskola	Liknande kommuner övergripande
Nettokostnadsavvikelse grundskola F-9, (%)		

Grundskola

Nyckeltal	Liknande kommuner grundskola	Liknande kommuner övergripande	Riket
Kostnad för kommunal grundskola åk 1-9, kr/elev			
Elever i åk 9 som uppnått kunskapskraven i alla ämnen, kommunala skolor, andel (%)			
Elever i åk 9 som är behöriga till yrkesprogram, kommunala skolor, andel (%)			
Elever i åk. 9, genomsnittligt meritvärde kommunala skolor, genomsnitt (17 ämnen)			
Lärare (heltidstjänster) med lärarlegitimation och behörighet i minst ett ämne i grundskola åk 1-9, kommunala skolor, andel (%)			
Elever vars föräldrar har eftergymnasial utbildning, åk 1-9 i kommunal grundskola, lägeskommun, andel (%)			

Grön flagga innebär att regionens resultat är bättre än jämförelsegruppen, gul flagga att kommuners resultat är sämre än jämförelsegruppen.

Pedagogisk verksamhet (forts)

Gymnasieskola

Nyckeltal	Liknande kommuner gymnasieskola	Liknande kommuner övergripande	Riket
▲ Kostnad för kommunal gymnasieskola, kr/elev			
Gymnasieelever med examen inom 3 år, kommunala skolor, andel (%)			
Gymnasieelever som uppnått grundläggande behörighet till universitet och högskola inom 3 år, kommunala skolor, andel (%)			

Vuxenutbildning

Nyckeltal	Liknande kommuner övergripande	Riket
▲ Kursdeltagare i kommunal vuxenutbildning i egen regi, andel (%)		

Grön flagga innebär att regionens resultat är bättre än jämförelsegruppen, gul flagga att kommuners resultat är sämre än jämförelsegruppen.

Liknande kommuner övergripande = Bromölla, Eksjö, Lekeberg, Mönsterås, Olofström, Vårgårda, Älvkarleby

Liknande kommuner förskola = Grums, Markaryd, Munkedal, Mönsterås, Surahammar, Åtvidaberg, Örkelljunga

Liknande kommuner grundskola = Götene, Haparanda, Munkedal, Årjäng, Öckerö, Örkelljunga

Liknande kommuner gymnasieskola = Götene, Hulstfred, Härjedalen, Olofström, Ovanåker, Svenljunga, Säter

Pedagogisk verksamhet (forts)

Sammanfattande riskområden

Generella risker

Kommunens styrning av skolväsendet utgör alltid ett riskområde. Kommunen i egenskap av hemkommun ska enligt skollag tillse att elever erbjuds förskola, fritidshem, grundskola mm. Skolplikten ska uppfyllas och mottagande i anpassad grundskola eller anpassad gymnasieskola ska ske utifrån gällande lagstiftning.

Kommunen i egenskap av huvudman ska bedriva ett systematiskt kvalitetsarbetet i vilket måluppfyllelsen ska analyseras och vid brister ska åtgärder vidtas.

Det ställs stora krav på den styrelse eller nämnd som ansvarar för skolväsendet. Därför är det av vikt att det finns ändamålsenliga riktlinjer och rutiner för huvudmannens ansvar och en ändamålsenlig förvaltningsorganisationen till stöd för huvudman och verksamhet.

Kommunspecifika risker 2023

- Brister i den pedagogiska verksamheten gällande utredningar om särskoleplaceringar, **5**
- Brister i den pedagogiska verksamheten kring insatser till elever i behov av särskilt stöd, **5**
- Elever med särbegåvning, stöd, **1**

Kommunspecifika risker 2024

- Brister i den pedagogiska verksamheten gällande utredningar om anpassad grundskola och anpassad gymnasieskola, **5**
- Brister i den pedagogiska verksamheten kring insatser till elever i behov av särskilt stöd, **5**
- Elever med särbegåvning, stöd, **1**
- Brister inom kommunens insatser inom vuxenutbildningen, **3**

Vård och omsorg

Utmaningar och risker

Framtidens äldreomsorg

Den demografiska utvecklingen innebär att de äldres behov antas öka starkt i omfattning, främst fram till 2030. Även tjänstebudet kan komma att förändras markant. Sammantaget behöver planering och förberedelser för att möta framtida behov genomföras, t ex avseende finansiering, lokaler, kompetens, arbetsätt och teknik.

Kompetensförsörjning

Under pandemin har särskilda kompetensbrister inom verksamheten uppmärksamats. Det handlar bl.a. om brist på personer som har relevant utbildning, men även förutsättningar för gott ledarskap. Hög personalkontinuitet, att vården och omsorgen är personcentrerad och individanpassad samt att personalen har tillräckligt med tid och rätt kompetens är grundläggande förutsättningar för kvalitet. Sammantaget ställer detta stora krav på kommunen att behålla och utveckla befintliga medarbetare, minimera sjukfrånvaro men även stimulera nyrekrytering. Det handlar också om att utveckla effektivare arbetsätt för att nyttja kompetens optimalt, liksom arbete för en hållbar bemanning.

Effektivitet och följsamhet till regelverk

Ledningen ansvarar för säkerställa en effektiv verksamhet med säker och god kvalitet, som följer gällande regelverk. Ledningssystemet behöver synliggöra hur och vad som görs, följa upp vad det leder till och systematiskt analysera och förbättra verksamheten. Med detta som grund förbättras också förutsättningarna för såväl chefer och medarbetare, liksom förmågan att genomföra ett effektivt utvecklings- och omställningsarbete.

Nära vård

Omställningen till Nära vård fortsätter. En mer tillgänglig, närmare vård kan tillsammans med nya arbetsätt i vården innebära att resurserna inom vård och omsorg kan användas bättre och därmed räcka till fler. Kärnan i nära vård är ett personcentrerat arbetsätt som utgår från individens behov och förutsättningar. Det innebär att se, involvera och anpassa insatserna efter vad som är viktigt för just den personen. Förutsättningar för ett effektivt omställningsarbete behöver säkerställas hos såväl kommuner som regioner.

Välfärdsteknik

Nyttjande av välfärdsteknik och digitalisering ger goda möjligheter att utveckla och effektivisera verksamheten och kan bidra till människors självständighet, delaktighet och inflytande. För att ta tillvara potentialen och uppnå god effekt behöver flera utmaningar hanteras - exempelvis kompetens hos såväl personal som brukare, utvecklingskostnader, nyttorealiserings, förändringsledning, förvaltning och säkerhet.

Vård och omsorg (forts)

Främjande och förebyggande arbete

En viktig del i att klara de framtida utmaningarna är ett ökat fokus på tidiga insatser, främjande och förebyggande stöd både på befolknings-, grupp- och personnivå. Ansvaret delas av många aktörer, inklusive den enskildes eget ansvar. Arbetet behöver hållbara strukturer och vara systematiserat, och relevanta perspektiv och behov hos olika grupper behöver synliggöras i ex samhällsplaneringen.

Rättssäker och effektiv myndighetsutövning

För såväl den enskilde som för kommunen är det betydelsefullt att biståndshandläggning sker rättssäkert. Det är också via biståndsbeslut som insatser genereras och därmed också innebär kostnader för kommunen. Därför behöver biståndsbeslut löpande prövas och följas upp både till innehåll och omfattning, för att säkerställa att den enskilde får det stöd den har rätt till. Samtidigt är det också viktigt att arbetet inom myndighetsutövning genomförs med erforderliga resurser och kompetens och bedrivs effektivt.

Ny/förändrad lagstiftning och/eller aktuell utredning

Fast omsorgskontakt i hemtjänsten

Den som har hemtjänst ska erbjudas en fast omsorgskontakt, om det inte är uppenbart att det inte behövs. Från och med den 1 juli 2023 får endast den som har ett bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska utses till fast omsorgskontakt.

Nationell tillsyn av särskilda boenden för äldre

IVO har genomfört en nationell tillsyn av särskilda boenden för äldre. IVO konstaterar tydliga brister i vården av patienter på SÄBO inom bland annat områden som dokumentation, läkemedelshantering och vård i livets slutskede. Samtliga kommuner har fått krav på att redovisa åtgärder till IVO.

Vård och omsorg (forts)

Övergripande

Nyckeltal	Liknande kommuner äldreomsorg	Liknande kommuner övergripande	Riket
Nettokostnadsavvikelse äldreomsorg, miljoner kronor			
Kostnad hemtjänst äldreomsorg, kr/hemtjänsttagare [Ny hemtjänstdefinition]			

Hemtjänst

Nyckeltal	Liknande kommuner äldreomsorg	Liknande kommuner övergripande	Riket
Kostnad hemtjänst äldreomsorg, kr/inv 80+			
Brukarbedömning hemtjänst äldreomsorg - helhetssyn, andel (%)			
Invånare 80+ med hemtjänst i ordinärt boende, andel (%) [Ny hemtjänstdefinition]			

Boende äldreomsorg

Nyckeltal	Liknande kommuner äldreomsorg	Liknande kommuner övergripande	Riket
Kostnad särskilt boende äldreomsorg, kr/inv 80+			
Kostnad särskilt boende äldreomsorg, kr/brukare			
Brukarbedömning särskilt boende äldreomsorg - helhetssyn, andel (%)			

Grön flagga innebär att regionens resultat är bättre än jämförelsegruppen, gul flagga att kommuners resultat är sämre än jämförelsegruppen.

Liknande kommuner övergripande = Bromölla, Eksjö, Lekeberg, Mönsterås, Olofström, Vångårda, Älvkarleby

Liknande kommuner äldreomsorg = Grums, Grästorp, Hedemora, Hofors, Munkedal, Smedjebacken, Åtvidaberg

Vård och omsorg (forts)

LSS daglig verksamhet

Nyckeltal	Liknande kommuner LSS	Liknande kommuner övergripande	Riket
Kostnad funktionsnedsättning LSS daglig verksamhet, kr/brukare			
Brukarbedömning daglig verksamhet LSS - Brukaren trivs alltid på sin dagliga verksamhet, andel (%)			
Personer med daglig verksamhet, andel (%) av totalt antal personer med insatser enligt LSS (%)			

LSS gruppbostad

Nyckeltal	Liknande kommuner LSS	Liknande kommuner övergripande	Riket
Kostnad funktionsnedsättning LSS boende, kr/brukare			
Brukarbedömning gruppbostad LSS - Brukaren känner sig trygg med alla i personalen, andel (%)			

LSS personlig assistans

Nyckeltal	Liknande kommuner LSS	Liknande kommuner övergripande	Riket
Kostnad personlig assistans enl. LSS/SFB minus ersättning från Försäkringskassan, kr/inv			

LSS övergripande

Nyckeltal	Liknande kommuner LSS	Liknande kommuner övergripande
Nettokostnadsavvikelse LSS, (%)		

Grön flagga innebär att regionens resultat är bättre än jämförelsegruppen, gul flagga att kommuners resultat är sämre än jämförelsegruppen.

Liknande kommuner övergripande = Bromölla, Eksjö, Lekeberg, Mönsterås, Olofström, Vårgårda, Älvkarleby

Liknande kommuner äldreomsorg = Grums, Grästorp, Hedemora, Hofors, Munkedal, Smedjebacken, Åtvidaberg

Vård och omsorg (forts)

Sammanfattande riskområden

Generella risker

- Bristande strategier och aktiva förberedelser att tillgodose framtidens behov av äldreomsorg.
- Bristande arbete med kompetensförsörjning, t ex avseende behålla och utveckla befintliga medarbetare.
- Brister gällande bemanning, t ex anpassning utifrån verksamhetens behov, kontinuitet, kompetens.
- Bristande ledningssystem.
- Bristande följsamhet till gällande regelverk, t ex fast omsorgskontakt, social dokumentation, ärendeuppföljning, läkemedelshantering, smittspridning.
- Effektivt utvecklingsarbete, t ex Nära vård och välfärdsteknik.
- Främjande och förebyggande arbete.
- Bristande rättssäkerhet och effektivitet inom myndighetsutövning.

Kommunspecifika risker 2023

- Vård och omsorg om äldre och insatser enligt LSS, **5**
- Otillräcklig arbetsledningsresurs i Vård och omsorg om äldre, **4**
- Risk för brister i effektiv personalplanering.
- Bristande uppföljning och åtgärder avseende effektivitet inom vård och omsorg.

Kommunspecifika risker 2024

- Vård och omsorg om äldre och insatser enligt LSS, **5**
- Otillräcklig arbetsledningsresurs i Vård och omsorg om äldre, **4**
- Bristande uppföljning och åtgärder avseende effektivitet inom vård och omsorg.

Socialtjänst

Utmaningar och risker

Social barn- och ungdomsvård

Det finns ett ökat tryck på socialtjänsten att arbeta förebyggande och i samverkan med andra aktörer för att fånga upp barn och unga tidigt. Unga rekryteras in i kriminalitet och allt yngre individer begår brott. Det ställs krav på socialtjänsten att ha en rättssäker handläggning och att medarbetare har rätt kompetens. Flera socialchefer i landet larmar om svårigheter att rekrytera personal och att rättssäkerheten i handläggningen riskeras. Därtill utsätts medarbetare för otillåten påverkan, dvs påtryckningar vid bland annat myndighetsutövning. Under 2025 ska en ny socialtjänstlag presenteras och det pågår ett arbete för ett mer förebyggande och kunskapsbaserad socialtjänst.

Avhopparverksamhet

Gängvåldet har ökat i Sverige och för de som vill lämna en kriminell livsstil ska kommunerna, socialtjänsten erbjuda stöd. Kommuner erbjuder olika stödinsatser till individer som vill lämna en kriminell livsstil enligt en ny rapport av forskaren Anna Hedlund, SNS.

Missbruks- och beroendevård

31 januari presenterades slutbetänkandet från samsjuklighetsutredningen. Utredningen föreslår att all behandling av skadligt bruk och beroende ska vara inom regionernas hälso- och sjukvårdsansvar. Kommunernas ansvar föreslås fortsatt vara att stärka den enskildes resurser och funktionsförmåga genom sociala stödinsatser. Förändringen föreslås träda i kraft 2026 och genomföras stegvis under 5 års period. Det innebär att kommuner behöver ställa om sitt arbete och planera för kommande förändringar i samverkan med regionerna.

Ny lagstiftning

Från 1 juli 2023 kan socialtjänsten besluta om öppna insatser till barn från 12 år (tidigare från 15 år) utan vårdnadshavares samtycke. Med öppna insatser avses dock inte placeringar utanför det egna hemmet.

Socialtjänst (forts.)

Barn- och ungdomsvård

Nyckeltal	Liknande kommuner övergripande	Riket
Antal barn och unga 0-20 år som har varit placerade på familjehem någon gång under året		
Antal barn och unga 0-20 år som har varit placerade på HVB-hem någon gång under året		
Kostnad barn och ungdomsvård, kr/inv 0-20 år		
Kostnad öppna insatser barn och unga kr/inv 0-20 år		

Ekonomiskt bistånd

Nyckeltal	Liknande kommuner övergripande	Riket
Kostnad ekonomiskt bistånd, kr/inv		
Invånare som någon gång under året erhållit ekonomiskt bistånd, andel (%) av bef.		
Ej återaktualiserade vuxna personer med försörjningsstöd ett år efter avslutat försörjningsstöd, andel (%)		
Vuxna biståndsmottagare (18+ år) med långvarigt ekonomiskt bistånd, andel (%) av befolkningen		

Missbruk och beroendevård

Nyckeltal	Liknande kommuner övergripande	Riket
Kostnad öppna insatser vuxna missbrukare, kr/inv 21-64 år		

Övergripande

Nyckeltal	Liknande kommuner övergripande
Nettokostnadsavvikelse individ- och familjeomsorg, (%)	
Nettokostnadsavvikelse individ- och familjeomsorg, miljoner kronor	

Grön flagga innebär att regionens resultat är bättre än jämförelsegruppen, gul flagga att kommuners resultat är sämre än jämförelsegruppen.

Liknande kommuner övergripande = Bromölla, Eksjö, Lekeberg, Mönsterås, Olofstrom, Vårgårda, Älvkarleby

Liknande kommuner IFO = Gnesta, Lycksele, Nordanstig, Tidaholm, Torsby, Ånge, Årjäng

Socialtjänst (forts.)

Sammanfattande riskområden

Generella risker

- Brister i rättssäkerheten av handläggning inom myndighetsutövningen
- Brister av tidiga insatser inom socialtjänsten
- Brister av förebyggande och tidiga insatser i samverkan med andra aktörer för att tidigt fånga upp barn och unga
- Brister i arbetet med barn och unga samt vuxna som hamnat i kriminalitet
- Brister i samverkan med regionen för sammanhållen vård avseende missbruk- och beroendevård
- Risk för otillåten påverkan vid bland annat myndighetsutövning

Kommunspezifika risker 2023

- Brister i myndighetsutövning, handläggning och dokumentation inom Individ- och familjeomsorgen, **3**
- Ökade kostnader för barn- och ungdomsvård.

Kommunspezifika risker 2024

- Brister i myndighetsutövning, handläggning och dokumentation inom Individ- och familjeomsorgen, **3**
- Ökade kostnader för barn- och ungdomsvård, **3**
- Brister av förebyggande och tidiga insatser i samverkan med andra aktörer för att tidigt fånga upp barn och unga, **4**

Arbetsmarknad

Utmaningar och risker

Ansvar och roller

Arbetsmarknadsfrågor har historiskt varit av stort intresse för såväl staten som kommunerna. Det övergripande ansvaret för arbetsmarknadspolitiken ligger på statlig nivå. Dock har kommunerna, i deras arbete för att minska beroendet av försörjningsstöd, tagit ett aktivt stöd och ansvar för att skapa arbetsmarknadsförutsättningar, särskilt i rådande lågkonjunktur. Det bör beaktas att Konjunkturinstitutet prognostiserade i september 2023 att denna lågkonjunktur kommer fördjupas under 2024 med en förväntad konjunkturell balans först 2026.

Utformning och utvärdering av arbetsmarknadsinsatser

Trots en historiskt låg arbetslöshet har kostnaderna för arbetsmarknadsinsatser per invånare inom kommunerna ökat. Samtidigt har antalet deltagare minskat. Detta indikerar att arbetet med att minska det långvariga behovet av försörjningsstöd har fördröjats, utan tydlig effekt på gruppen med långvarigt behov av försörjningsstöd. Det bör även tas i beaktande att regeringens budgetproposition pekar på en minskning av utgifterna för arbetsmarknadsinsatser med 2 miljarder kronor. Visserligen får Arbetsförmedlingen ett något högre förvaltningsanslag, men detta tyder på en omfördelning av resurserna inom arbetsmarknadspolitiken. Vidare framhäver regeringens budgetproposition en utvärderande linje genom att höja förvaltningsanslaget för Institutet för Arbetsmarknads- och Utbildningspolitisk Utvärdering (IFAU), vilket indikerar att även regeringen ser ett behov av att utvärdera de statliga insatserna.

Behov av strategisk samverkan

En majoritet av kommunerna har överenskommelser med Arbetsförmedlingen. Trots detta framkommer det att vissa kommuner fortsatt saknar en sådan överenskommelse, vilket kan ses som en riskfaktor. Samtidigt är det också av stor vikt att kommunernas samverkan med näringslivet utarbetas på ett lagenligt sätt. Med hänsyn till den bristande samverkan och rollfördelning inom arbetsmarknadspolitiken har många kommuner utvecklat sin samverkan med näringslivet på egen hand. Detta mot bakgrund av att näringslivet spelar en avgörande roll för att ge möjligheter till arbete, praktik och utbildning för de individer som står längst ifrån arbetsmarknaden. Vid samverkan med näringsliv och ytterligare insatser på arbetsmarknadsområdet ska tas i beaktande att kommuner tidigare utmanats av frågor kring osund konkurrens, subventionsbeslut, efterlevnad av kommunallagen samt behovet av genomtänkt uppföljning och utvärdering.

Arbetsmarknad (forts.)

Nyckeltal	Liknande kommuner övergripande	Riket
Vuxna biståndsmottagare med försörjningshinder på grund av arbetslöshet, andel (%)		
Kostnad arbetsmarknadsåtgärder, kr/inv		
Deltagare i kommunala arbetsmarknadsåtgärder, antal		
Resultat vid avslut i kommunens arbetsmarknadsverksamhet, deltagare som börjat arbeta eller studera, andel (%)		

Grön flagga innebär att regionens resultat är bättre än jämförelsegruppen, gul flagga att kommuners resultat är sämre än jämförelsegruppen.

Liknande kommuner övergripande = Bromölla, Eksjö, Lekeberg, Mönsterås, Olofström, Vårgårda, Älvkarleby

Arbetsmarknad (forts.)

Sammanfattande riskområden

Generella risker

- Delat ansvar mellan stat och kommun kan leda till oklara ansvarsgränser.
- Brister i utvärdering och uppföljning av de kommunala arbetsmarknadsinsatserna kan riskera att resurser sätts på insatser som inte ger effekt.
- Avsaknad av överenskommelse med Arbetsförmedlingen och/ eller uppföljning av denna kan utgöra en riskfaktor.
- Oklarheter i kommunernas roll och kommunernas aktiva arbete med arbetsmarknads- och näringslivsfrågor kan riskera överträdelser av de kommunala befogenheterna och annan lagstiftning gällande exempelvis konkurrens.

Kommunspezifika risker 2023

Inga noterade risker 2023.

Kommunspezifika risker 2024

Inga noterade risker 2024.

Integration och migration

Utmaningar och risker

Segregation

Även om segregationens negativa konsekvenser är störst i områden med socioekonomiska utmaningar, påverkas hela samhället. Kommunen är den enskilt viktigaste aktören i arbetet mot segregation och dess negativa konsekvenser. Kommunerna verkar inom de viktiga områdena bostad, utbildning, arbetsmarknad, demokrati och civilsamhälle samt brottslighet. Risker är att arbetet inte sker utifrån beprövad erfarenhet eller inte koordineras utifrån en gemensam strategi. Vidare är risken att insatser inte utvärderas avseende effekter.

Ny lagstiftning

Flera utredningar pågår med förslag på förändringar inom migrationspolitiken. Förslagen bedöms påverka kommunerna mer indirekt. Några nya uppgifter för kommunerna föreslås inte. Det är ändå av vikt för kommunerna att följa utvecklingen.

Nyanlända som inte går vidare i sina svenskastudier

SFI är en mycket grundläggande utbildning i svenska. För att lära sig språket tillräckligt bra och för att få läsa vidare och t.ex. skaffa sig en gymnasieutbildning krävs ytterligare studier i svenska, svenska som andraspråk. En grupp elever på SFI har av olika anledningar svårt att göra progression och klarar inte komma vidare. På grund av bristande progression skrivs de till slut ut ur SFI-undervisningen, många gånger utan att kunna erbjudas någon annan lämplig utbildning i svenska. Risker är att dessa personer hamnar i ett långvarigt beroende av försörjningsstöd.

Ny/förändrad lagstiftning och/eller aktuell utredning

En ny ordning för asylsökandes boende (SOU 2022:64)

Asylsökande ska bo i statliga boenden och eget boende tas bort som uttryckligt alternativ, föreslår en statlig utredning. Vidare föreslås att dagserättning och särskilt bidrag dras inom inte den asylsökade bor någon annanstans. Utredningen har varit ute på remiss. Nästa steg är att regeringen överlämnar ärendet till lagrådet (lagrådsremiss).

Tilläggsdirektiv till Utredningen om stärkt återvändandeverksamhet (Ju 2022:12)

Regeringen har tillsatt en utredning om åtgärder för att stärka återvändandeverksamheten (dir. 2022:91). Enligt direktiven ska en särskild utredare se över delar av regelverket kopplat till återvändande och föreslå åtgärder i syfte att stärka återvändandeverksamheten för den som har ett verkställbart beslut om avvisning eller utvisning.

Anpassning av det svenska regelverket för beviljande av asyl och asylförfarandet till miniminivån enligt EU-rätten (Dir. 2023:137)

En särskild utredare ska göra en översyn av det svenska regelverket för beviljande av asyl och förfarandet för prövningen av en asylansökan och lämna förslag till författningsändringar och andra åtgärder som syftar till att så långt det är rättsligt möjligt begränsa bl.a. asylsökandes rättigheter genom att anpassa regelverket till miniminivån enligt EU-rätten.

Integration och migration

Sammanfattande riskområden

Generella risker

- Brister i utbildning i svenska för nyanlända så att de inte kommer vidare mot arbete och studier
- Höga/ökande kostnader för försörjningsstöd
- Bristande styrning av insatser mot segregation

Kommunspezifika risker 2023

Inga noterade risker 2023.

Kommunspezifika risker 2024

Inga noterade risker 2024.

Kultur och Fritid (forts.)

Utmaningar och risker

Välfärdsbrott mot kommuner och regioner som involverar föreningar

Välfärdsbrott innebär utmaningar för vårt demokratiska system och flera undersökningar visar att det ökar i omfattning och drabbar såväl kommuner, regioner och statliga myndigheter. Fusk med föreningsbidrag beskrivs ofta som särskilt svårt att upptäcka eftersom en och samma förening kan beviljas stöd från flera håll. Dels kan olika nämnder inom samma kommun bevilja ekonomiskt stöd, dels kan medel betalas ut av andra myndigheter och studieförbund. Brottsförebyggande rådet (Brå) konstaterar att kontrollerna försvåras av begränsade möjligheter till insyn i föreningar, jämfört med företag.

I SKR:s rapport *Välfärdsbrott och otillåten påverkan (2021)* framgår att det finns behov av att göra mer omfattande bakgrundskontroller av personer, företag och föreningar. Samtidigt uppger de tjänstepersoner som intervjuats inom ramen för projektet att det finns en osäkerhet kring vilka kontroller som får lov att göras och hur den informationen i så fall ska användas.

I SKR:s intervjuer beskrivs även hur det saknas fungerande verktyg till handläggare som upptäckt fusk och oegentligheter och vill göra ett avslag. Tips rörande föreningen kan till exempel komma från Polisen eller andra aktörer som arbetar i lokalsamhället som exempelvis signalerar att föreningen inte utför den verksamhet som den fått bidrag för eller om kopplingar till kriminalitet/extremism. För handläggarna kan det vara svårt att veta hur man ska upprätta ett underlag för avslag av ansökan som uppnår krav på transparens och som håller måttet juridiskt.

Ett likvärdigt biblioteksväsende

Biblioteksverksamheten står i dag inför flera olika utmaningar. En del av dem handlar om att tillgången till biblioteksverksamhet inte är likvärdig runtom i landet. Ett stort antal folkbiblioteks filialer har lagts ned under de senaste åren: sedan millennieskiftet har antalet folkbibliotek totalt sett minskat med 25 procent. Även antalet biblioteksbesök och utlån minskar.

Inte heller är utbudet av biblioteksverksamhet likvärdigt för alla. Till exempel har barn och unga olika tillgång till biblioteksmedier beroende på var de bor och tillgången till skolbibliotek, liksom deras kvalitet, varierar. För personer med annat modersmål än svenska är tillgången till litteratur på olika språk ojämn. Ytterligare en utmaning kopplad till allas tillgång till biblioteksverksamhet är förekomsten av social oro, våld och hot på landets bibliotek.

Biblioteksverksamheten utvecklas hela tiden i takt med samhället. Andra utmaningar handlar därför om hur förändringar i omvärlden ytterligare ökar behovet av en biblioteksverksamhet som kan bidra med tillgång till faktabaserad kunskap och kvalitetssäkrad forskning liksom till allmänhetens medie- och informationskunnighet. Det finns även utmaningar som rör biblioteksväsendets infrastruktur, där det finns behov av stärkt samverkan i gemensamma frågor som t.ex. bibliotekens digitala medieförsörjning.

Källa: Nationell biblioteksstrategi (2022)

Kultur och Fritid

Förvaltning av offentlig konst

Den offentliga konsten på gator, torg och i offentliga byggnader har skapats mycket tack vare införandet av "enprocentsregeln". Den innebär att varje region och kommun kan fatta beslut om att arbeta efter principen att avsätta en procent av investeringsbudgeten för ny-, om- och tillbyggnad av offentliga lokaler, till konstnärlig gestaltning.

I Konstnärsnämndens enkätundersökning till landets kommuner 2018 ställdes frågan huruvida det fanns dels rutiner för inventering och registrering av den offentliga konsten, dels om det fanns medel avsatta för vård och underhåll av den offentliga konsten. En övervägande del av kommunerna, oavsett kategori, verkar ha goda rutiner för registrering, medan läget för inventering är något sämre.

När det gäller "medel avsatta för "vård och/eller förvaltning av den offentliga konsten" verkar det som att kategorierna "storstäder", "förortskommuner till storstäder" och "större städer" är någorlunda väl rustade, medan läget i de övriga kategorierna är mer alarmerande. Där ligger "ja-svaren" kring 30 procent med något undantag.

Många kommuner brottas även med mycket begränsade personalresurser när det gäller konstverksamhet i allmänhet och offentlig konst i synnerhet. Ofta är det en person som är ansvarig för helheten men som samtidigt har en stor mängd andra uppgifter inom sin förvaltning.

Kultur och Fritid

Sammanfattande riskområden

Generella risker

- Varierande förutsättningar och beredskap att förebygga och åtgärda välfärdsbrott kopplat till föreningsbidrag
- Bristande intern samverkan, mellan nämnder och styrelsen, samt bristande extern samverkan, mellan myndigheter, kommuner och regioner) gällande oseriösa aktörer
- Avsaknad av likvärdig tillgång till biblioteksverksamhet (utifrån exempelvis geografi, språk, funktionsvariation)
- Bristande registrering, inventering och förvaltning av offentlig konst

Kommunspecifika risker 2023

- Risk för bristande kontroll över föreningar som erhåller bidrag
- Risk för att biblioteksplanen inte efterlevs

Kommunspecifika risker 2024

- Risk för bristande kontroll över föreningar som erhåller bidrag
- Risk för att biblioteksplanen inte efterlevs

Samhällsbyggnad

Utmaningar och risker

Ansvar och utmaningar

Inom samhällsbyggnadsområdet är hållbarhet, cirkulär ekonomi och klimatanpassade processer det område som utmärker sig som både av stor vikt och som riskområde för våra kommuner idag. För att kommunerna ska klara klimatmål och för att samhällsbyggandet ska kunna fortsätta i takt med utveckling och god ekonomisk hushållning krävs bland annat innovation, utveckling och samordning vilket många av Sveriges kommuner finner stora genomförbara svårigheter kring.

Fastigheter, boende och arkitektur

Demografiska trender, urbaniseringen och digitaliseringen påverkar fastighetssektorn kontinuerligt, överraskande och ibland skoningslöst. Komplexa utmaningar som till exempel vakanta affärslokaler och tomma köpcentra varvas med fantastiska möjligheter med nya objekt, nya aktörer och nytt utvecklingspotential. I kölvattnet av covid-19 uppstår också helt nya förutsättningar för att bedriva en framgångsrik fastighetsutveckling. Social hållbarhet där frågor som utanförskap, trygghet och inkludering är frågor som ingår blir allt viktigare vid planering av boende, infrastruktur och fastighetsfrågor.

Elbilsladdning blir en allt viktigare fråga för att fastighetsägare med parkeringsplatser ska fortsätta vara så attraktiva som möjligt i vår moderna stad. Här har vi samlat all information som du behöver för att vara uppdaterad kring de senaste reglerna, ekonomiska frågor, olika varianter av laddningsplatser samt installation.

Minskat bostadsbyggande

Det allvarliga ekonomiska läget är den största faktorn till att bostadsbyggandet har stannat av. Enligt prognos från Boverket i juni 2023 påbörjades ca 27 000 bostäder under 2023, vilket är en markant minskning från 2021, då 71 000 bostäder påbörjades. Prognosen för de kommande åren visar på ännu färre påbörjade bostäder per år. Höjda bostadsräntor för konsumenter, kraftigt höjda byggkostnader, minskad köpkraft hos hushållen samt en generell finansiell oro bidrar till att såväl hyresrätter som bostadsrätter och småhus inte byggs i samma omfattning som tidigare.

Med färre byggda fastigheter ökar risken för kommunerna att få ett underskott av bostäder, något som i sig kan bli problematiskt, med trångboddhet och brist på bostäder som effekter.

Även om byggandet har minskat är det viktigt att kraftsamla i den omfattning som är möjligt, eftersom de kommunala verksamhetsbehoven inte stannar av. Med en allt åldrande befolkning finns behov av bland annat vård - och omsorgsboenden, och eftersom det tar tid att bygga behöver processer fortgå för att inte riskera att stå utan lokaler.

Samhällsbyggnad

Lokalförsörjning i Nära vård

Omställningen till Nära vård förknippas framförallt med regioners och kommuners behov att på ett annat sätt än tidigare klara välfärdens utmaningar. Fokus ligger bland annat på att arbeta mera personcentrerat, sammanhållet, proaktivt och hälsofrämjande. Det gäller även vårdens lokaler, och andra lokaler som nyttjas av vården. I samverkan mellan regioner och kommuner, där samordnade insatser sker, behöver en gemensam planering finnas för kommande lokalbehov. Omställningen till nära vård kan innebära helt nya planeringsförutsättningar för frågor som är relaterade till fastighet - och lokalförsörjningsförsörjning.

Processer för fastighet - och lokalförsörjningsförsörjning arbetar med långa tidshorisonter, vilket kräver framförhållning och en god planering. För att veta vilka behov som finns är det viktigt med en dialog med verksamhetsföreträdare, då bland annat ändrade arbetsätt kan få stor påverka på lokalernas utformning.

Energi och klimat

Fastighetsbranschen står för närmare en tredjedel av den totala energianvändningen i Sverige och en sjättedel av koldioxidutsläppen. Fastighetsägare spelar därför en strategiskt viktig roll i omställningen mot ett klimatneutralt samhälle.

Avfallsfrågan ligger högt på agendan hos många fastighetsägare. Att ha en välfungerande sortering och hantering av avfall är en stor del i hållbarhetsarbetet som gör skillnad för såväl boende och invånare som för klimatet och miljön i stort. Klimatförändringar pågår just nu.

Fastighetsägare behöver aktivt jobba med klimatanpassning och själv vidta förebyggande åtgärder för att säkra husen mot översvämningar, värme, stormar, och ras, som kan få stora konsekvenser och som vi redan nu vet blir vanligare.

Stad och land

Planeringen av mark regleras i detaljplaneringen. Samhällsplaneringen omgärdas av lagstyrda krav och regler som innebär stort fokus på utredningsbehov inför planering och genomförande. Idag upplever många kommuner att staten, både i form av länsstyrelse och vid överprövning, ofta begär att kommunen på ett mycket detaljerat sätt ska låta utreda ett stort antal frågor i nästan varje detaljplanearbete. Varje utredning kostar, både i tid, pengar och oförutsägbarhet. Detta är alltså en tendens som ytterligare belastar den redan komplexa detaljplaneläggningen och det byggande som planläggningen syftar till. Att kommunerna utarbetar strategier och riktlinjer för vilka utredningar som ska ingå i varje detaljplanetyp för att relevanta utredningar genomförs är ett sätt att hantera frågan.

Att kommunerna ska få råda över sina bedömningar och beslut i större utsträckning ett annat men är beroende av att kommunerna gör relevanta bedömningar av utredningsbehovet.

SKR arbetar idag strategiskt och konkret arbetar för att stärka kommunernas beslutanderätt och rätt att bedöma utredningsomfattning och inriktning.

Samhällsbyggnad

ESG-området^[1] växer och fler och fler lagkrav styr arbetet till att inkludera och genomsyras av hållbarhet. Ett område som är av vikt att lyfta fram i risicanalysen är utveckling av social och miljömässig hållbarhet kopplat till nuläget i samhället.

Inom miljöområdet är vattenfrågan något som måste inkluderas på ett strategiskt och konkret sätt. 100-årsregn och skyfall är och blir allt vanligare vilket medför behov av hantering. Vi bygger i tätbebyggda områden, på platser som tidigare "sparats" för översvämningsytor och på lågpunkter. Bebyggelse blockerar viktiga flödesvägar.

Vi befinner oss i en situation med klimatförändringar och med stigande temperaturer, vi har ökad mer intensiv nederbörd, förhöjda vattennivåer i sjöar och vattendrag samt mänsklig påverkan på vattnet så som minskad vattenkvalitet och föroreningar. Att utarbeta och integrera strategi, handlingsplan och lokala åtgärdsprogram baserat på scenarioanalyser och kartmaterial är exempel på sätt att kunna planera för skyfallshantering och ökade vattenflöden kopplat till planering av mark och vatten.

^[1] Environment, social and governance

Samhällsbyggnad

Inom området social hållbarhet kan barnperspektivet i den strategiska och detaljerade fysiska planeringen lyftas fram vilket är ett område som inte hanteras strategiskt eller konkret effektivt på många håll för att bygga urbana miljöer idag. Forskning lyfter fram att barn utvecklas bäst både psykiskt och fysiskt i utomhusmiljöer.

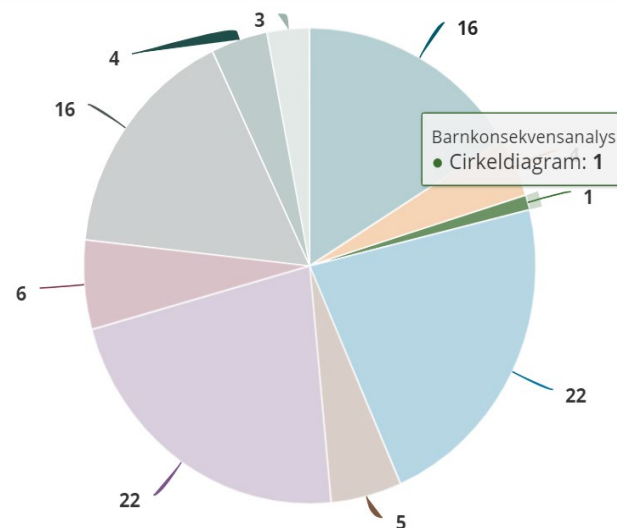
För barnen i staden men också barnen generellt innebär en kultur med mycket inomhusaktiviteter och stillasittande att psykisk och fysisk ohälsa kommer att öka än mer. Det är viktigt att utomhusmiljöerna anpassas för barnens behov för att kommande generationer ska kunna må bra. Inom området social hållbarhet kan detaljplanering med aktivt inkluderande barnperspektiv lyftas fram.

Att föra medborgardialog i samband med detaljplanering är en inarbetad metodik men för att inkludera barnperspektivet behövs strukturell medborgardialogsmetodik skapas. KPMG har konkreta metoder för att hjälpa kommuner framåt i utvecklingsarbetet som följer den praxis som används framgångsrikt både nationellt och internationellt allt mer.

Läs mer om städer som tagit helhetsgrepp på att inkludera barnperspektivet i planeringen:

[Let's protect the schools | Urban Planning, Ecological Transition, Urban Services and Housing \(barcelona.cat\)](#)

[Lekplatser i Helsingborg | Helsingborg.se](#)

Diagrammet visar antal utredningar i detaljplaner fördelat på ämnen. Barnkonsekvensanalyser markerat med grönt i diagrammet. Kommunerna kan anta strategier för i vilka detaljplanetyper som barnkonsekvensanalyser och medborgardialog ska ske för att få ett konkret fungerande verktyg.

Samhällsbyggnad

Kommunerna i Sverige äger mark och att ha en markstrategi är något som nästan alla kommuner arbetar med. Mark som inte alltid inkluderas strategiskt i kommunernas planeringsarbete är skogsfastigheter. Trenderna för skogsmark är en stadig värdeuppgång över tid. Frågan om markvärde för skogsfastigheter är inte helt enkel att ange då analyser av värde på skogsmark är kopplat till stora olikheter i förutsättningarna där aspekter som ålder på skog, blandning, markförutsättningar med mera spelar in. Efterfrågan i och med virkesbrist har ökat på senare tid. Skogsmarken erfar flera utmaningar där barkborren och brist på strategisk användning och tillämpning kan lyftas fram. Ur ett hållbarhetsperspektiv är skogens användning relevant att belysa då det finns möjligheter att binda kol samt att ersätta plast, betong och stål.

I framtiden kommer kommunerna möta både utmaningar och möjligheter. Det kommer bli lättare att odla då klimatet blir mildare och vi kommer att få längre säsonger. Behovet av blandskog ökar och vi kommer att behöva frånga att i så hög utsträckning ha skogar med monokultur som idag är fallet.

Ekonomi och kultur

Ny/förändrad lagstiftning och/eller aktuell utredning

SOU 2023:55 Vem äger fastigheten?

- Betänkande av utredningen om skärpta kontroller vid fastighetsförvärv

Utredningens uppdrag har varit att föreslå åtgärder för att skärpa kontrollen vid överlåtelser av fastigheter. Syftet är att skydda bostadshyresgäster mot oseriösa överlåtelser av hyresfastigheter och hindra att den svenska fastighetsmarknaden utnyttjas för brottslighet. Uppdraget har bestått av huvudsakligen tre delfrågor:

- Föreslå en ny hyresförvärvslag som är anpassad till nuvarande förhållanden, där utredningen föreslår ett brett tillämpningsområde med få undantag från en skyldighet att anmäla förvärv av en hyresfastighet till kommunen.
- Föreslå åtgärder för att hindra att hyresgäster förbigås vid ombildningar till bostadsrätt.
- Ta ställning till hur en sökandes identitet på ett kostnadseffektivt sätt ska säkerställas i lagfartsärenden.

De lagändringar som utredningen föreslår i betänkandet bör enligt utredningens mening träda i kraft den 1 januari 2025.

Vissa ändringar i lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster har trätt ikraft i januari 2023.

En konkret nyhet är att varje kommun ska ha en aktuell vattentjänstplan som ska visa kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses. Planen ska också innehålla bedömning av vilka åtgärder som behöver vidtas för att de allmänna VA-anläggningarna ska fungera vid ökad belastning (tex skyfall). Kravet på vattentjänstplan är 1 januari 2024.

Samhällsbyggnad

Sammanfattande riskområden

Generella risker

- Ett minskat byggande riskerar att det uppstår en brist på fastigheter.
- Markvärdet på skogsfastigheter och det förändrade förutsättningar som råder gör det relevant för kommunerna att arbeta aktivt med värdering, strategier, förvärv och avyttring av skog.
- ESG-frågor bör inkluderas strategiskt i detaljplaneprocessen där vattenfrågor och barnperspektivet är två områden som lyfts fram som aktuella.
- Cirkularitet i lokalförsörjningsprocessen för ökad lokalresurseffektivitet.
- Miljömässigt ansvar för fastighetsägare.
- Ökade miljökrav på sophantering.

Kommunspezifika risker 2023

Inga noterade risker 2023.

Kommunspezifika risker 2024

- Nybildad teknisk nämnd.

Hållbarhet och Agenda 2030

FN:s Agenda 2030 och Sveriges miljömålssystem

FN:s Agenda 2030 är en utvecklingsplan med 17 globala mål och 169 delmål, som världens länder enats om. På global nivå följs målen upp med hjälp av drygt 230 unika indikatorer.

Agendan klargör de mest centrala utmaningarna som den globala utvecklingen möter för att uppfylla en hållbar utveckling för nuvarande och kommande generationer. Ansvar för kommande generationer fastställs också i den svenska regeringsformen, 1 kap. 2§ ”*Det allmänna ska främja en hållbar utveckling som leder till en god miljö för nuvarande och kommande generationer*”. Det så kallade generationsmålet är även det övergripande målet i Sveriges miljömålssystem ”*att Sverige till nästa generation ska ha löst de stora miljöproblemen, och detta utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser*”. Det är därmed av vikt att hållbarhetsarbete sker på samtliga nivåer i samhället.

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

Utmaningar och risker

Ansvar och utmaningar

Hållbarhet är ett tvärsektorielt område som innefattar såväl social som ekonomisk och ekologisk hållbarhet. Agenda 2030- målen berör och omfattar ett stort antal områden, inte minst inom kommuners ansvarsområden. Flera av kommunernas grunduppdrag enligt lag (t.ex. inom skola, vård, omsorg och samhällsplanering) är direkt eller indirekt kopplade till specifika delmål i agendan. Även mål som jämställdhet, likabehandling samt anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt omfattar i stor grad kommunernas verksamhetsområden.

Kommuner har därmed en central roll i genomförandet av Agenda 2030 och att bedriva sina verksamheter utifrån ett hållbarhetsperspektiv. Samtidigt ställer även leverantörer och andra funktioner i samhället högre krav på ett genomsyrat hållbarhetsarbete. På senare tid har kraven på ett tydligt hållbarhetsarbete skärpts, och ESG (Environmental, Social and Governance) blir allt viktigare. Det är därmed av stor vikt att kommuner anpassar sig till den ambitionshöjning som Agenda 2030 innebär för att bidra till en hållbar utveckling.

Sveriges kommuner har kommit olika långt i arbetet med Agenda 2030. En generell utmaning för kommuner är en avsaknad av definition av hållbarhet utifrån sina specifika hållbarhetsrisker och behov. Många kommuner har även få eller saknar kvantitativa mätbara indikatorer som visar reell effekt. I de fall hållbarhet är vagt definierat blir styrning, mål och uppföljning inte fullt ut ändamålsenligt utformade. Många kommuner står därmed inför utmaningen att integrera arbetet med hållbar utveckling och Agenda 2030 i sin ordinarie styrning.

Hållbarhet och Agenda 2030 (forts.)

Ny/förändrad lagstiftning och/eller aktuell utredning

Corporate Sustainability Reporting Directive, CSRD

En del av EU:s gröna giv och strategi för finansiering av hållbar tillväxt, är skärpta krav på hållbarhetsrapportering. EU:s direktiv, CSRD, kommer därmed framöver att beröra många kommunala aktiebolag och bolagskoncerner. Ett krav som skärps med anledning av direktivet är att hållbarhetsinformation ska integreras i årsredovisningen och finnas med i förvaltningsberättelsen.

Hållbarhet och Agenda 2030 (forts.)

Sammanfattande riskområden

Generella risker

- Brister i styrning och ledning avseende hållbarhetsarbete
- Brister i styrning och ledning avseende jämställdhet- och likabehandlingsarbetet
- Brister i miljöledningssystemet
- Miljökrav ställs ej i upphandlingar
- Bristande följsamhet till miljömål och Agenda 2030
- Brister i uppföljning och utvärdering avseende hållbarhetsarbete
- Risk att arbete med Agenda 2030 ej integreras i ordinarie styrning
- Avsaknad av interna system för uppföljning och utvärdering av arbetet med Agenda 2030
- Följsamhet till CSRD brister

Kommunspezifika risker 2023

Området fanns inte med 2023.

Kommunspezifika risker 2024

- Risk för att målen i Agenda 2030 inte är inarbetade i kommunens målstyrning.

kpmg.com/socialmedia

The information contained herein is of a general nature and is not intended to address the circumstances of any particular individual or entity. Although we endeavor to provide accurate and timely information, there can be no guarantee that such information is accurate as of the date it is received or that it will continue to be accurate in the future. No one should act on such information without appropriate professional advice after a thorough examination of the particular situation.

© 2022 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG global organization of independent member firms affiliated with KPMG International Limited, a private English company limited by guarantee. All rights reserved.

The KPMG name and logo are trademarks used under license by the independent member firms of the KPMG global organization.

Document Classification: KPMG Public